

Mehmet Emin Yurdakul

100 BÜYÜK EDİP
BÜYÜK ŞAİR

10

Yüksel
YAZICI

TOKER YAYINLARI

TAMER YAYINLARI

MEHMET EMİN YURDAKUL

Yüksel Yazıcı

İKİNCİ BASKI

Orta ve Lise öğrencileri için yardımcı nitelikte olan bu kitap, M. Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesince incelenip, 660/12377 sayılı yazı ile, Tebliğler Dergisinde, ilgililere duyurulmuştur.

Nu: 10

TOKER YAYINLARI
Yerebatan Camii yanı 40/10
İSTANBUL — Tel: 22 11 23

Dizgi-Tertip: Yüksel Matbaası ● **Baskı:**
Zafer Matbaası ● **Kapak Kompozisyo-**
nu: ● Ş. Karamahmutoğlu ● **Kapak**
baskısı: Çetin Ofset ● **Cilt:** Yılmaz
Cilt evi ● 1976

YAYINEVİNDEN

Türk kültürüne hizmet gayesi ile başlamış olduğumuz 100 BÜYÜK EDİP 100 BÜYÜK ŞAİR dizimizin onuncu kitabının ikinci baskısını sunmanın mutluluğu içindeyiz.

Özellikle öğrencilerimizin yararlanacakları göz önünde tutularak hazırlanmış bulunan dizimizin bu 10 numaralı eserinde millî şâir Mehmet Emin Yurdakul'u sunmaktayız. Genç neslin güçlü şâirlerinden Yüksel Yazıcı'nın hazırladığı bu eserde, Mehmet Emin Yurdakul'un hayatı, sanatı, edebî kişiliği, hizmetleri anlatılmakta ve eserlerinden örnekler verilmektedir.

Eseri, öğretmenlerimizin, öğrencilerine güvenle tavsiye edebileceklerini hatırlatırken, yayınevimiz, Mehmet Emin Yurdakul'un resimlerini ve eserlerinden örnekler alabilme iznini veren millî şairimizin torunu sayın Doğan Yurdakul'a teşekkürü borç bilir.

Saygılarımızla.

TOKER YAYINLARI

HAYATI

Bir balıkçı kayığı reisi oluşundan ötürü, çevresinde Salih Reis diye anılan denizci babanın oğlu Mehmet Emin Yurdakul, 1869 yılının Mayıs'ında, Beşiktaş'taki mütevaczi bir ahşap evde dünyaya geldi. Baba soyu Terkos yakınlarında bulunan Zekeriya Köyü'nden gelir. Anası ise; Edirne yöresinden göç ederek, İstanbul'a gelmiş bir köylü kızı olan Emine Hanım'dır.

Mehmet Emin Yurdakul tahsil hayatına sekiz yaşlarında ve o çağlarda, «Saray Mektebi» denilen Sıbyan (*) mektebinde başladı Üç yıllık dönemden sonra, Beşiktaş Askeri Rüstiyesine yazıldı. Burada başarılı olamayınca, 1887 yılında Mülkiye idâdisi (*)nden tasdiknâme alarak öğrenim hayatına ara verdi.

Aynı yıl şairin hayatında yeni bir devre başlamış oldu. Bu yeni devre iş hayatı idi ve Bâbiâli Sadaret Dairesi evrak odasına, maaşsız kâtip olarak atanmıştı.

İki yıl sonra Hukuk mektebine yazılarak tahsil hayatına ikinci defa başladı. Fakat bu hevesi de uzun sürmedi. Kısa bir süre sonra, Amerika'da tahsil görme ümidine

(*) Sıbyan: Çocuklar.

(*) İdadi: Lise,

kapıldı ve İngilizceyi öğrenmek gayesi ile Hukuk mektebini terk etti.

Bu sıralarda Amerika'ya gidişini kolaylaştıracak olan Amerika'lı Madam (Mut) ölmüş olduğundan isteği gerçekleşmedi ve Hukuk mektebine de bir daha dönmedi. Böylece, yüce şair Mehmet Emin Yurdakul 1891 yılında, yirmi iki yaşlarında iken, tahsil hayatını tamamen terketmiş oldu.

Mehmet Emin'in denizci olan babası Salih Reis, halk hikayeleri, halk şiirleri okur; içindeki coşkunluğu da çevresine yayardı. İşte bu halk destanlarının coşkunluğu, Mehmet Emin Yurdakul'un gönülcüğünde şiir ve edebiyat zevkini uyandırmış, bu çağrısını, o hikâyelere borçlu olduğunu söylemekten kaçınmamıştır.

Salih Reis, o bitmeyen uzun kış gecelerinde: «**Aşk Garip**», «**Kerem ile Aslı**», «**Battal Gazi**», «**Koroğlu**» gibi halk hikâyelerini ve hatta Namık Kemal'in «**Evrakı Perişan**» adlı kitaplarını okur, bazan da oğlu Mehmet Emin'e okutur, dinlerdi. Salih Reis; halk edebiyatının, halk destanlarının verdiği bu coşkun zevkin, oğlunda da büyüdüğünü gördükçe sevinir, birinin ardından diğerini okumasını isterdi. Ve halkın anlıyacağı, halkın faydalanacağı biçimde bir millî edebiyat meydana getirmenin gerektiğini zaman zaman Mehmet Emin'e anlatırdı.

İLK ESERİ

Mehmet Emin öğrenimi sırasında, Münif Paşa'nın; Edebiyat, Hikmeti Hukuk (*) ve Methali Hukuk (*) derslerinden fazlasıyla hoşlandığını hatta bu derslerin kendi-

(*) **Hikmeti Hukuk**: Hukukun önemi.

(*) **Methali Hukuk**: Hukuka giriş.

sini mıknaatıs gibi çektiğini de çok kereler ifade etmiştir. Söyle ki; daha Hukuk mektebinde öğrenci iken yazıp yayınladığı ilk eserinin ahlâk ve hukuk üzerine oluşu, şaire, derslerinin etkisini ispatlamaktadır. «**Fazilet ve Asalet**» adını taşıyan bu eser üç formalıktı ve şiir yerine şiir dili hakimdi. Kısaca; mensur bir risaleciydi.

Mehmet Emin bu risaleyi yazarken Babıâli'de kâtip-ti. Bitirince dairenin en büyük şefi Sadrazam Cevat Paşa'ya takdim etmişti. Cevat Paşa risaleyi okuyup beğenince, Mehmet Emin'i Rüsûmat Emîni (*) Hasan Fehmi Paşa'ya tavsiye etmişti. Fehmi Paşa da onu Rüsûmat tahrirat kalemine (*) tayin etti. Bundan bir süre sonra da 1893 yılında Rüsûmat Evrak Müdürlüğüne getirildi.

Mehmet Emin Yurdakul'un evrak müdürü olduğu günlerde, Şeyh Cemaleddini Efgâni (*) İstanbul'a gelmişti. Sultan Abdülhamit, Cemaleddini Efgani'ye Nişantası yöresinde bir konak vererek, orada ikâmet etmesini sağladı.

Ömrü çeşitli seyahatlerle geçmiş olan Şeyh Efgani, yılların yorgunluğunu bu konakta yerleşip, ölünceye kadar bir yere gitmiyerek çıkarmış oldu. Şeyh Efendi bu konakta, haftanın iki günü, toplantılar tertipler, ziyaretler kabul ederdi. Bu yüzden Cuma ve Pazar günleri evinde konuğu eksik olmazdı. Bu toplantılarda şiirler okunur, edebiyattan geniş sözler edilir, hikâyeler anlatılırdı. Mehmet Emin Yurdakul da Şeyh'in en müdavim ziyaretçilerinden biri idi.

(*) **Rüsûmat Emîni**: Gümrük müdürü.

(*) **Rüsûmat Takrirât Kalemi**: Gümrük Bakanlığı yazı işleri

(*) **Şeyh Cemaleddini Efgani**: İslâm ve Batı ilimlerinde geniş bilgisi olan bir mücahit.

Yüce şair Mehmet Emin, Şeyh Cemaleddini Efgani'yi bilgin olarak tanır, kendisine örnek eder ve fikirlerinden faydalanırdı.

Zaman zaman Mehmet Emin Yurdakul'un anlattığına göre, Şeyh Cemaleddin, konuklarına, bilhassa devamlı gelenlere; azim, sebat, fedakârlık, ölümden korkmamak gibi ruhî ve ahlâki esasları aşıları. Sonra İslâm ülkesi insanların düşkünlüklerini gösterir ve onları ayrı bir düzende kalkındırmak, yükseltmek gerektiğini öğretirdi. Bunun için de; hürriyet, uygarlık ve egemenlik düzeyine, bu ülke insanlarını da çıkarmanın lüzumlu olduğunu uzun uzun anlatırdı.

Mehmet Emin Yurdakul da, Şeyh'in bütün sözlerini Türk ırkına uygulayarak yüce milletin isteklerini, dil ve edebiyat ihtiyacını, özgürlüğü, mısralarla dile getirmeyi düşünüyor, bu uğurda yenilikler kuruyordu. Yurdun bu tür edebiyata şiddetle ihtiyacı vardı ve Şeyh'in de tavsiyesi üzerine bu meseleyi gidermek için fedakârlıkla çalışmayı istediğini belirtiyordu.

Milli şair Mehmet Emin Yurdakul işte bu ziyaretler sırasında ki, halkın anlayacağı tarzda ve halk deyimlerini kullanarak ilk Türkçe şiirlerini yazmaya başladı. Bu Türkçe şiirlerden «Kur'an-ı Kerim» adını taşıyanının doğrudan doğruya Şeyh Cemaleddini Efgani'nin tavsiyeleri neticesinde oluştuğunu bizzat şair çok yerde belirtmiştir.

Gene aynı devreye rastlıyan ve şairin gerçekten dikieyerek çıkışını belirliyen «Cenge Giderken» şiirini, Mehmet Emin, üstadı Cemaleddini Efgani'ye ilk okuduğunda, Şeyh öğrencisini: «İşte sizin edebiyatınız ve çizginiz budur» diyerek alkışlamış ve bu yolda defalarca teşvik et-

miştir. O çağlarda Anadolu Türklerinin politik alanlardaki resmî adı Osmanlı olduğu, «**Ben Türk'üm**» demeye aydınların dili varmadığı sırada, Mehmet Emin Yurdakul, «**Anadolu'dan Bir Ses**» yahutta «**Cenge Giderken**» başlığı altındaki bu ilk şiirinde halkına şöyle sesleniyordu:

**Ben bir Türk'üm; dinim, cinsim uludur;
Sinem, özüm ateş ile doludur;
İnsan olan vatanının kuludur;
Türk evlâdı evde durmaz; giderim!..**

**Muhammed'in kitabını kaldırtmam;
Osmancığ'ın bayrağını aldırtmam;
Düşmanımı vatanıma saldırtmam,
Tanrı evi virân (*) olmaz, giderim!**

**Bu topraklar ecdâdımın (*) ocağı;
Evim, köyüm hep bu yerin bucağı,
İşte vatan, işte Tanrı kucağı
Ata yurdun, evlât bozmaz, giderim!**

**Tanrım şahit, duracağım sözümde;
Milletimin sevgileri özümde;
Vatanımdan başka şey yok gözümde,
Yâr yatağın düşman olmaz, giderim!**

**Ak gömlekle göz yaşımı silerim;
Kara taşla bıçağımı bilerim;
Vatanım-çin yücelikler dilerim,
Bu dünyada kimse kalmaz, giderim!..**

(*) Viran: Yıkıntı.

(*) Ecdâd: Ata, soy.

Bu söyleyiş basitti, fakat güzeldi. Şiir bir şekil estetiği bir san'at içeriği taşıymıyordu ama, halkın dili ile yazılmıştı ve çok tabii idi. O çağın ünlü şairlerinden **Hamid** ve **Fikret**'in halk tarafından anlaşılmayan şiirleri karşısında, Türk toplumunun her ferdinin anlayabileceği nitelikte idi. **Karacaoğlu, Köroğlu, Yunus** gibi sanat ince-likleri yoktu mısralarında. Ne varki, bu bir değişimdi, yeni idi, modern idi ve de en önemlisi, yaşayan toplumu yükseltici, yaşatıcı idi.

Bu şiirler, şiir sanatındaki şaheserler arasına giremedi ama, Türk edebiyatındaki devrimin gerçek noktası, başlangıcı oldu.

Mehmet Emin'in «**Türkçe Şiirler**» adlı eseri (1899) da Matbai Ebuzziya'da çok güzel çizgilerle süslü ve resimli olarak yayınlanmıştır. Türkçülük cereyanının edebiyat bölümünde gerçekten önemli bir yeri olan «**Türkçe Şiirler**» 63 sayfadan ibaretti. Bu kitapta Mehmet Emin Yurdakul'un dokuz manzumesi yer alıyordu. Eserin baş bölümünde Recaizade Ekrem, Abdülhak Hamit, Ş. Sami Doktor Rıza Tefvik ve Fazlı Necip Beylerin takdir yazıları yer almaktadır. Anlaşıyorki, «**Türkçe «Şiirler»** o çağın bu ünlü şairlerine sunulduğu zaman, hiç birinden kötü yüz görmemiştir. Fakat bu şiirlerin gelecekte gelişerek kendilerini tahttan indirecek özlü ve güçlü bir cereyanın ilk eserleri olduğunu hiç bir zaman tahmin edemiyen ünlü şairler; Mehmet Emin Yurdakul'u, kendileriyle boy ölçüşmesine imkân düşünülemediyen, değişik bir yeni «**avam**» şâiri diye kabul ederek, onu serbest bıraktılar. Yoksul Anadolu halkının bu alçak gönüllü, ama; yürekli ve coşkun şairine karşı çıkan olmuyordu. Bu durumda Mehmet Emin Yurdakul, yurda kul olduğunu rahatça bağılıyor, halkın gözünde büyüyor, yüceliyordu.

**Ben oyum ki, tellerini haykırttığım milli saz
Beş bin yıllık mermerlere, kemiklere can verir.**

diyerek, Osmanlı şairlerinin bin üç yüz yıldan önceki çağlarla ilgilenmediklerini, yüzlerine haykırıyordu. Mehmet Emin'in çıkışı önce bu şairler tarafından anlaşılamadı. Ve 1914 yılında yayınlanan «**Türk Sazı**» adlı eserinde ne demek istediğini mısralarla şöyle anlatıyordu:

**Biz Oğuzlar soyu olan Türkleriz;
İlk ateşi parlatan,
İlk sahanla sert toprağa toh'm atan,
İlk ocağa temel koyan hep biziz.**

**Her bucakta vahşi yeller eserken
Işığöl'de çadır kuran biz vardık;
Ural'larda boz ayılar gezerken
İlk kervanı biz Uygurlar çıkardık.**

**Bakın, bizim öz Türkçemiz ne hoş dil;
Onun her bir nağmesi,
Gökten gelen hitap gibi saf sesi
Ne bülbüle, ne duduya (*) eş değil.**

**Bu dil alageyiklerin içtiği
Yakut renkli çaylar gibi şarıldar;
Orhun ile Kızılırmak gibi ki
Sularında ruhlarımız pırıldar.**

(*) **Dudu:** Papağan.

Eğiliniz ay şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altın destan yazanlar!

Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

Biz Türklerde büyük, küçük tanılır;
Bizim için kan saçan,
Bize necat vermek için yol açan
Azizlerin sırasında anılır.

Beyaz saçlı insanlarla aliller (*)
Bizde saygı, bizde acı bulurlar;
Solgun yüzlü yetimlerle sefiller
Bize evlât, bize kardeş olurlar.

Bizde her kalb şark ruhunu titretir
Şu ihtiyar dünyanın,
Peygamberler yurdu olan Asya'nın
Bozulmayan pak ahlâkı bizdedir.

Bizdedir ki bir erkeğin sözleri
Hiç bir dostu ve düşmanı aldatmaz;
Genç kızların cana değen gözleri
Doğruluktan başka bir şey parlatmaz.

Eğiliniz ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altın destan yazanlar!

Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

(*) Alil: Kör, sakat.

Biz girdaplar, (*) uçurumlar a anız;
Elimizde mızraklar,
Önümüzde gök ve kıztıl bayraklar
Dünyaların uçlarına ko anız.

Milletimiz her bir yalçın kayaya,
Her sahile tuşlarını dikendir;
Goluvaya ve cihangir Roma'ya
Haraç salan Fatih Hunlar bizdendir.

Ba rımızda  u çırpınan kalp kadar
Bir kuvvete e ilmez,
Elmas gibi parçalanır, ezilmez,
Hangi ırkta kahramanlar kalbi var?

Bu kalbtir ki alını yüce kaldırtır,
Zafer için g  se iman getirir,
En büyüğe ve en g  e saldırtır,
Sarp yollarda: «İleriye!» dedirir.

E iliniz ey  erefler, ey  anlar,
Ey ırklara altın destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz   kt    kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattı ı milletiz!..

Biz «Dünyanın G zeli» ne a ıkız;
Baht yoluna çıkararak,
Tılsımlı kapıları yıkarak
R yamızı kucaklayan bir ırkız.

(*) Girdap: Suların anaforu.

Biz o vakur Acem ile Arab'ın
 Medeniyet tahtlarını parlattık;
 Muhammed'in getirdiği kitabın
 Beklediği bir cihanı yarattık.

Türklüğümüz her ufukta parıldar;
 Kubbeleri haykıran,
 Tezgâhları iş türküsü çağıran
 Yüz memleket hâlâ bizi selâmlar.

Biz oyuz ki, uzun saçlı çobanlar
 Bingöl'lerde bu sesleri duyanlar
 En mübarek hülyalara dalarlar.

Eğiliniz ey şerefler, ey şanlar,
 Ey ırklara altın destan yazanlar!
 Biz devlerin, fillerin
 Diz çöktüğü kuvvetiz;
 Eski, yeni dillerin
 Anlattığı milletiz!..

Bizi tamam elli asır dinledi;
 Karakurum çölleri,
 Kaf dağları, buzlu Baykal gölleri
 Hür ve yüksek sesimizle inledi.

Bizim, mağrur kayserlere (*) diz çöken
 Hiç bir alçak askerimiz doğmadı;
 Dârâ'lara (*) sakiyelik (*) eyleyen
 Her esir kız başka millet evlâdı.

(*) Kayser: Bizans hükümdarı.

(*) Dârâ: Fars hükümdarı.

(*) Sâkiye: Su veya içki dağıtan kız.

Tarihimiz Altay gibi uludur;
Onun her bir yaprağı,
Duman tüten yirmi milyon ocağı
Övündüren şereflerle doludur.

O şeyleri haykırır ki her biri
Altın sazla çalınacak destandır;
Her milletin kahramanlık şairi
Bu beyitsiz Şehname'ye hayrandır.

Eğiliniz ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altın destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

Biz atalar töresince gideriz
Tanrı ile hakana,
Bize hayat, hukuk veren vatana
Tatlı canlar kurban etmek isteriz.

Yurdumuzun en küçücük bir taşı
Bize Seylan incisinden üstündür;
Onun hafif gölgeli bir su başı
Bize yeşil cennet gibi görünür.

Türk sesleri gelen her yer bizimdir;
Üç dünyanın üstünde,
Gök sedefden yedi deniz önünde
Parlıdayan memleketler bizimdir.

O Turan ki, onun her bir bucağı
 Bize nice hikâyeler nakleder;
 Bin bir hakan sayan aziz toprağı:
 «Hint'den Çin'den önce doğan benim!» der.

Eğiliniz ey şerefler, ey şanlar,
 Ey ırklara altın destan yazanlar!
 Biz devlerin, fillerin
 Diz çöktüğü kuvvetiz;
 Eski, yeni dillerin
 Anlattığı milletiz!..

Bize herkes saygısını takınsın;
 Bize tamah besleyen,
 Bir Afrika aslanının dişinden
 Kurtulmayan avcı gibi sakınsın!

Yeryüzünde her kim Türk'e düşmansa
 Onun kanı bizim için kevserdir; (*)
 Bu kanlarla hattâ Kâbe boyansa
 Ora bize şafak doğmuş bir yerdir.

Hiç bir zalim kuvvet bizi sarsamaz;
 Yerler, gökler durdukça,
 Göğüslerde kalplerimiz vurdukça
 Bu Türklüğe kimse mezar kazamaz.

Bilinsin ki, en son insan bu ilin
 Son tahtına güllerini serpecek.
 En son doğan baygın güneş, bu neslin
 Hür alnını nurlariyle öpecek.

(*) Kevser: Cennette bir havuzun suyu.

**Eğiliniz ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altın destan yazanlar!**

**Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..**

Çağlardır soyundan, ırkından söz edemeyen Türk toplumunun bu coşkun ve yeni türküsü; gönüllerde Arap, Acem kültürünün külleriyle yozlaşan ve içinden yanan ateşi kıvılcımlandırdı. Ve zamanın şairlerinin Fransız, İngiliz, Acem gibi yabancı kaynaklardan hız alan kökeni dış dünyada olan edebiyatı kökünden sarsmağa, gizliden gizliden yıkmağa başladı.

Ancak o gün akılları başlarına gelen, çağın ünlü şairleri, «Türk Sazı» şairine cephe alarak, kötü şair anlamında sözünü etmekten kaçınmadılar. Fakat bu karşı çıkış artık tesirsiz ve boşunaydı. Çünkü Mehmet Yurdakul yurdun her köşesinden dahi sesinin yankısını duyuyordu artık. Hatta bu kıskançlık ve rakiplik düşüncesinden öte olan Osmanlı dışındaki Türkler ve yabancı uluslar da, Mehmet Emin'i milli edebiyatın önderi diye alkışladılar. Hatta bazıları, «Türklüğün onu altı asırdan beri beklemekte» olduğunu uzun uzun yazdılar, söylediler.

Artık halkın beyninde yerleşmeğe başlayan bu yeni ülkünün, coşkun bir şairiydi Mehmet Emin Yurdakul. Bu coşkunluğa, yeryüzündeki bütün Türkleri sürüklemek için haykırıyor, haykırıyordu:

**Evet benim her şî'rimde yılan dişli diken var;
Sizler gidin, bal verecek yeni açmış gül bulun.
Belki benim acı sesim kulakları tırmalar;
Sizler gidin, genç kızların türküsüyle şen olun.**

**Varın sizler onlar ile korularda el ele
Gezin, gülün bir çift bülbül aşkı ile yaşayın.
Yalnız kendi, yalnız kendi ruhunuzu okşayın.**

**Zavallı ben, elimdeki şu üç telli saz ile
Milletimin felâketli hayatını söyleyim;
Dertlilerin göz yaşını çevrem (*) ile sileyim!..**

«Türkçe Şiirler» yayınlandıktan sonra Mehmet Emin gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında büyük ilgi uyandırdı. Özellikle, yurt dışında; Vladimir Minorsky, Profesör P. Horn ve (Ottoman Poems), (A. History of The Ottoman Poetry,) adlı eserlerin yazarı E. J. W Gibb, Vamberi, Gasparsky «Türkçe Şiirler» hakkında tetkikler, tenkitler, makaleler ve mektuplar yazarak takdirlerini belirttiler.

«Türkçe Şiirler»in yayınından sonra, Mehmet Emin'in bazı şiirleri o çağda edebiyat denilince akla gelen ve o devre adını veren Servet-i Fünun dergisinde de çıkmaya başladı. «Kibritçi Kız», «Kesildi mi Ellerin» adlı şiirler önce Servet-i Fünun'da basılmış şiirlerinden bir kaçıdır.

Mehmet Emin Yurdakul, 1904 yılında bazı şiirlerini İzmir'de yayınlanan «Muktebas» ve Selânik'te yayınlanan «Çocuk Bahçesi» dergilerinde yayınlattı. «Hayat Kavgası» İzmir'de, «Ölü Kafası», «Zavallılar», «Çiftçilik», «Zavallı Kayıkçı», «Çekiç Altında», «Ey Genç Çiftçi» adlı şiirleri ise Selânik'te yayınlanmıştır. Şairin şiirleri için; «Çocuk Bahçesi» dergisinde Filozof Rıza Tevfik,

(*) Çevre: Baş örtüsü, mendil.

Ömer Naci, Hüseyin Cahit ve Raif Necdî'nin katıldığı münazaralar uzun zaman sürmüştür.

Kültür ve hürriyete inancı, Mehmet Emin'i 1908 devriminden önce Genç Türklere, İttihat ve Terakki'cilere yön verdirmişti. Hatta bir süre, şair mizacını unutarak ihtilâlcî bir örgüte üye oldu. Bu örgütte bulunduğu sırada, İttihat ve Terakki gurubuyla münasebet kurmayı başardı. Ve bu konu ile ilgili olarak, bazı şiirlerinde misralarının mana ve gayelerinin anlaşılmasından, yahut ihtilâlcî fikir ve eylemlerinin öğrenilmesinden ötürü, 1907 yılında, yani devrimden bir yıl önce Rüşumat Evrak Müdürlüğünden Erzurum Rüşumat Nazırlığına tayin olunarak, İstanbul şehrinden uzaklaştırıldı. Dolayısıyla 1908 devrimi sırasında millî şair Mehmet Emin Yurdakul bütün hareketlerden uzakta, Erzurum'da bulunuyordu. Lâkin, devrim sonrasında, yani İkinci Meşrutîyetin ilânını müteakip; şair, Trabzon Rüşumat Nazırlığına nakledildi.

İstanbul'un kanlar içinde bulunduğu «31 Mart Vak'ası» sırasında, Mehmet Emin Yurdakul Trabzon'da bulunuyor ve oradaki İttihat ve Terakki merkez heyetinin faaliyetlerine yardımcı olmak için çaba gösteriyordu.

31 Mart Vakası'nda sonra, Hüseyin Hilmi Paşa Sadrazam mevkiine gelince, yazdığı özel bir mektupla Mehmet Emin Yurdakul'u İstanbul'a davet ederek ona «Matbuat Müdürü Umumiliğini» (*) teklif etti. Fakat, Mehmet Emin bu görevi kabul etmedi. Ve Arif Hikmet Paşa'nın kumandası altındaki, Bahriye Müsteşarlığına atandı.

(*) **Matbuat Umum Müdürlüğü:** Basın, Yayın Müdürlüğü.

HİCAZ'A GİDİŞİ

Milli şairimiz bu görevde yirmi altı gün gibi, çok kısa bir süre kaldı ve Hicaz Vali Vekilliğine tayin olunması üzerine, Mekke'ye gitti. O sırada hicaz yöresinde hoşnutsuz hâdiseler meydana geliyordu. Mehmet Emin Yurdakul, bu olayları iyi niyetli idaresi ile kapattı. Fakat bu arada; Mekke Emiri Şerif Hüseyin ile, vilâyet arasındaki yetki anlaşmazlığı yüzünden, Dâhiliye Vekiline müracaat ederek naklini istedi. Böylece Sivas Valiliğine asaleten tayin olundu ve Sivas'a gitti. 1910-1911 yıllarında Sivas'ta Vali olarak bulunan Mehmet Emin, burada iş görecek bazı idare reislerini değiştirerek, ıslahat yapmağa girişti. Dahiliye Nezareti, Mehmet Emin'in bu isteğinin uzun bir süre içinde ancak gerçekleşebileceğini bildirince; bu görevden, 1911 Mayıs'ının sonunda istifa ederek yeniden İstanbul'a döndü.

Mehmet Emin Yurdakul, İstanbul'a dönünce, geniş kapsamlı, «Türk Yurdu» adlı bir Türkçülük dergisi çıkarmak üzere harekete girişti ve Ahmet Hikmet, Ağa-oğlu Ahmet, Hüseyinzade Ali, Doktor Akil Muhtar ve Akçuraoglu Yusuf Beylerle bir araya geldiler. (18 Ağustos 1911)

«Türk Yurdu» mecmuasının çıktığı sıralarda, İttihat ve Terakki merkezi, Mehmet Emin Yurdakul'u İstanbul delegesi yapmak için karar almış ve karar da şaire bildirilmişti. Bunun üzerine Mehmet Emin Selânik'e giderek, cemiyetin genel merkezi ile temas etti. İstanbul'a dönüşünde ise, «Biz Osmanlı politikası takip ediyoruz» diyen Enver Paşa, Mehmet Emin'i Türkçülük propogandası ve neşriyatından dolayı delegeliğini kabul etmiyerek, yerine bir başkasını görevlendirmişti.

Daha sonraları, Talat Paşa «Türk Yurdu» mecmuasının yükünü üzerine aldı ve Mehmet Emin Yurdakul yeni bir göreve, Erzurum Valiliğine tâyin edildi. Bu yeni göreve atandığı sıralarda Mehmet Emin, Ağaoğlu Ahmet Bey'in evinde Türk Ocakları nizamnamesinin tanzimi için çalışmalar yapıyordu.

Erzurum Valiliğinde bir yıl kalan (1911 - 1912) Mehmet Emin, Büyük Kabine adıyla anılan, Muhtar Paşa Kabinesi zamanında bu görevden azledildi. Neticede, Talat Paşanın zamanında devlet hizmetinde yirmi beş yılı bilfiil dolduranlar emekliye ayrıldığı için, Mehmet Emin Yurdakul da emekliye sevk edildi. Bu emeklilik olayı üzerine, Talat Paşa ile Mehmet Emin arasında şu ilginç konuşma geçmiştir. Mehmet Emin:

«— Fethettiğiniz, yüksek prensiplere hürmet ve sadakatim olduğu için, sizinle benim aramda uçurumlar açıldı» dedi.

Talat Paşa sordu:

«— Ne gibi? Meşrutiyet sizin kıymetinizi bilmedi mi?»

— Bildi. Beni vali yaptınız. Fakat ben, istidbat devrini, «Keyif devri» Meşrutiyet devrini; «Kanun devri» bilirdim. Ve Meşrutiyet hükûmetinin memurlarını da, yalnız kanunların İcra vasıtaları olur diye telâkki ederdim. Bu yolda hareket işinize gelmedi.

— Siz büyük adamsınız; yalnız, devlet adamı değilsiniz. Ben de dahil olduğum halde sözünüzün, sesinizin içine binleri katar, göfürürsünüz. Bu suretle, büyüklüğünüzü ortaya koyarsınız; lâkin, idare sahasında değil...

Mehmet Emin bir süre susar sonra:

— Ben, hiçbir memleket ve milletin demirle, ateşle payidar olduğunu bilmiyorum. Bana tarih bunun bir mi-

salini göstermiyor. Memleketler ve milletler; hakla, adaletle, kanunlarla idare edilirler. Ben, bunların icra vasıtası olmak zaafını kabul ediyorum ve bunlarla müftehirim.»

Bu sözler üzerine, Talat Paşa ayağa kalkar ve Mehmet Emin'in boynuna sarılarak:

— Ben böyle söylerim, siz de böyle söylersiniz, der ve ayrılırlar.

Fakat, bu konuşmalardan sonra Mehmet Emin Yurdakul, bir daha Talat Paşanın yanına gitmedi. Aradan geçen uzun bir süre sonra 1913 yılında, özgür olmak ve her istediğini söylemek kaydıyla; Musul Mebusluğuna, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden adaylığını koydu. Böylece Mehmet Emin oradan mebus oldu.

Bu atanmalar, tayinler sırasında şair, şiirlerini ve dergilerini yayınlıyor; Türklük için, yeni Türk edebiyatı için; gece, gündüz demeden çalışıyor, çabalıyordu.

1914 yılında, Türk ırkının ilk büyük milli şairi Mehmet Emin Yurdakul adına, Türk Ocakları tarafından bir edebiyat şöleni tertip edildi. Bu şölende Türk halkının, yüce şair için duyduğu derin sevgi ve saygı kendisine sunuldu. Ve O'na o şölenden bir hatıra olarak, gecede bulunanların el yazıları bulunan bir defter armağan edildi. O şölende Mehmet Emin'in okuduğu şiirlerden biri şu idi: **Ey Türk, Uyan.** Ve şu mısraları yansıtıyordu:

EY TÜRK UYAN

**Ey Milletim!.. Sen bundan tam beşbin yıl evvel
Altaylarda yaşarken,
Tanrım sana dedi ki:**

Ey Türk ırkı bu yerden
 Güneşlere süzülen, kartal gibi uç yüksel!
 Senin her bir kuvveti râm edici (*) ellerin
 Bütün mağrur başlara yıldırımlar saçacak.
 Sana Çin'in, İran'ın, Hind'in, Mısır'ın her yerin
 Er isteyen tahtları kolların açacak.
 Sen bu sesin önünde rüzgâr gibi dolaştın.
 Sert yelesi dökülen arslan gibi savaştın
 İlk filleri tanıyan,
 Figanlarla haykıran
 Eski Nil'ler, Aras'lar
 Senin gibi bir yiğit ve bir ulu milleti
 İnsanoğlu doğduğu günden beri görmedi.
 Sen her yerde fütühat (*) türküleri çağırdın;
 Karahan'lar, Oğuzlar,
 Atilla'lar, Cengizler, Timurlenkler, Yavuzlar
 Senin geniş göğsünü kabarttıran ecdadın.
 Sen tuğunu diktiğin üç dünyanın üstünde
 Beyaz, siyah ırkların dillerinde anıldın;
 Şarkın, garbın, yüzlerce putlarının önünde
 Kılıç ile kalkanın bir Tanrısı tanındın.
 Tahtlar yıktın; lâkin sen mihrablara kol gerdin;
 Tâçlar aldın; lâkin sen milletlere hak verdin.
 Sende kanlı meydanda
 Bir yakıcı ateştin;
 Lâkin başka zamanda
 Isıtıcı güneştin;
 Toprağında, ne zalim engizisyon pençesi,
 Ne de kanlı, matemli Sen Bartilmi gecesi!..
 Senin rüyan yalnız mülk, fetheylemek değildi.

(*) Râm edici: Boyun eğdirici.

(*) Fütühat: Fetihler.

Sana ilmin, hikmetin;
 Sana aklın, mantığının... sana şîr'in sanatın
 Bütün mağrur surları, takları da eğildi.
 Senin herbir kervanın İsfahan'dan, Pekin'den
 İncirlerden değerli metaları taşırdı.
 Korkunç Gobi Çölünden, İskenderin seddinden
 Fikri, dini, herşeyi senin gücün aşırıdı.
 Sen dünyaya inkılâp tohumları serpendin;
 Türkiye'nin çiftçisi, hasatçısı hep sendin.
 Senin büyük Farabî'n
 İbn-i Sina'n, Mevlâna'n,
 Zımahşer'in, Buhari'n,
 Daha bir çok ülenan (*)
 Taassuba, (*) vahşete, cehle (*) yumruk vurdular;
 Muhammed'in yurduna medeniyet kurdular.

Sen idin ki, Şarkta bir Türk Dünya'sı yarattın:
 Onu altın kubbeler,
 Gök çinili mihrâblar, (*) işlemeli türbeler,
 Medreseler, çeşmeler, köprülerle donattın.

Senin yalnız Orhun'un, Semerkant'ın, Turfan'ın
 Nasıl büyük bir millet olduğunu anlatır;
 Bu illerin her taşı, her duvarı Turan'ın,
 Yaşadığı şerefli asırları parlatır.

Gösterir ki: medenî olmadığın yalandır;
 Sana yalnız; «Demir El» denilmesi bühtandır. (*)

-
- (*) Ulema: Âlimler, bilginler.
 (*) Taassub: Dine aşırı bağlılık.
 (*) Cehl: Câhillik.
 (*) Mihrâb: Camide imamın yeri.
 (*) Bühtan: Yalan, iftira.

**Pençen gibi; kafanda
Elinkinden üstündür**

**Aşkın kadar zekânda
Medeniyet içindir.**

**Sen doğmamış olsaydın, dünya geri kalırdı;
Gök kubbenin altında her yeri yas alırdı.**

**Fakat şimdi? Evet, şu son üçyüz yıldanberidir.
Senin şanlı hayatının ülker bahtı dönüktür;
O alevli şehirlerin, kubbelerin sönüktür;
Her bucağın bir mezarlık ve bir yangın yeridir.**

**Orda yıkık saraylarla, kadit olmuş (*) hisarlar.
Yere geçmiş tahtlar, burçlar için için ağlıyor:
Yerde yıkık mabetlerle, ıssız kalmış duvarlar,
Yasa batmış evler, köyler, yürekleri dağlıyor.**

**Bu harabe yurtlardaki cehalet:
Issız, vahşi kutuplardan daha çok.
Bu zavallı ülkelerdeki sefalet,
Afrika'nın çöllerinde belki yok.**

**Şu işsizler, şu haykıran yoksullar,
Şu mahpuslar, aç ağızlar senindir:
Şu hastalar, şu dilenen genç dullar,
Şu yetimler, yaşlı kızlar senindir.**

**Şu köylerde hayvan gibi ot yiyenler Türktürler!
Şu inlerde yaşayanlar, post giyenler Türklerdir!**

(*) Kadit olmuş: İskeleti kalmış.

Bugün senin her tarafta çırpınıyor feryadın;
Tanınmıyor Tanrın, dinin, yıkılıyor mihrabın.
Çiğneniyor ırzın, hakkın, yakılıyor kitabın.
Boğuluyor dilin, uygun, horlanıyor Türk adın!.

Bak; şu kanlı kefen, soğuk yaşlı gölgeler
Sağan kirli paçavralar birer düşman bayrağı;
Şu Türk sesi, kardeş sesi inilleyen ülkeler
Bu saatte bir cellât hükûmetin toprağı.

Sen Asya'da eski Ganj'ın o fakir
Paryası gibi candan bezensin,
İsrail'in o ölümsüz, o hakir
Nesli gibi alnı yerde gezensin:

Avrupa'da fethettiğin yurdundan
Sürgün gibi kovulmaya mahkûmsun:
Yeryüzünde bir adalet, bir vicdan
Sahibine kavuşmaktan mahrumsun.

İntikamlar, istibdat, hainlikler hep sana:
Nankörlerden zulüm gören sen, bahtsız Türk ırkına!..

Söyle bana, senin Fatih Altın Ordu'n ne oldu?
O tahtların, som yaldızlı sarayların ne oldu?
O fütuhat şenliklerin, alayların ne oldu?
Ufkunda gün kararmayan, geniş yurdun ne oldu?

Evlerdeki ak köpüklü seller gibi koşturan:
Yasaların, bayrakların, hakanların nerede?
Kıralları yalınayak rikabında (*) koşturan
Kılıçların, kalkanların, mızrakların nerede?

(*) Rikâbında: Önünde

Nerde senin o şerefli donanman?
O tuğralı Yeniçeri ocağın?
Denizlerde, karalarda dolanan
Yüz bin gâza gören yanık sancağın?

Vatan için Göktenrı'ya and içen:
O dalkılıç yiğitlerin haniya?
Bu uğurda her bir şeyden vazgeçen:
O muhterem şehitlerin haniya?

Artık senin o ihtiyar ninelerin yok mudur?
Dişi aslan sütü veren sinelerin (*) yok mudur?

Şu virâne topraklar mı, Şark'a taşlar giydiren:
Semerkant'daydı kuvvetin, Karakurum şehrin,
Akmescit'in, Karabağın, Maverayun-nehrin,
Konya'n, Bursa'n, Erzurum'un, İstanbul'un Edirne'n.

O binlerce tezgâhları çalıştıran beldeler,
Şu rüzgârlar, ıslık çalan ovaların sırtı mı?
O sülünler, hasbahçeler, Kırk - Sütunlar, caddeler
Şu, baykuşlar yuva yapan taşlıkların altı mı? .

Hani senin binbir çeşit hasadın?
Yerli meta nakleyeyen kervanın?
Yanık yüzlü, alınterli evlâdın,
Taş ve demir memleketler kuranın?

Bir âlim'in, bir şairin var mı ki?
İsli viran çatılarda okunsun?
Kurtarıcı parmakları sendeki;
Şu çürümüş yaralara dokunsun?

(*) Sine: Göğüs.

**Sen kanınla yazdığının o tarihi ne yaptın?
Bunlar mıdır, senin fetih ve medeni hayatın?..**

**Belki bir gün bahr-ı (*) muhit göğe çıkıp kururdu;
Belki bir gün Himalaya uçuruma dönerdi:
Belki bir gün şu güneşin alevleri sönerdi,
Belki bir gün şu gezenin yürüyüşü dururdu:**

**Lâkin akla gelir miydi, saltanat otağı:
Böyle viran olacak da iniltiler gelecek?
Zincir sesi kara yılan ıslığıyla kulağı:
Bir zehirli kurşun gibi parçalayıp delecek?**

**Ah ne oldun? O göğsünde çırpınan
Polat kalbin yaşamaktan kaldı mı?
Sana ateş, alev veren asil kan
Artık bugün bir irinli pıhtı mı?**

**Felâketli, zalim yıllar senin de
Dinç ruhunu yıprattı mı, ezdi mi?
Erkek gönlün şu dünyanın içinde
Artık necat (*) ümidini kesti mi?**

**Hep gençlerin cenaze mi? Beşiklerin tabut mu?
Bugün senin ölüm müdür, uyuduğun bu uyku?..**

**Hayır, hayır hiçbir vakit düşmek ölmek sayılmaz:
Bu dünya'da kalplerini kaybedenler ayılmaz:
İnsaniyet bunlar için karaları bağlasın.**

(*) **Bahr:** Deniz.

(*) **Necat:** Kurtuluş.

**Halbuki; sen, yine bugün diri, sağlam bir ırksın.
Hain eller senin yalnız gül yüzünü soldurdu:
O yaralı vicdanına kara yaslar doldurdu.**

**Fakat senin yüreğinin ateşleri sönmedi:
Bunlar buzlu topraktaki sıcak kuvvet gibidir:
Bu kuvvetle her ümidin çiçekleri yeşerir.**

**Sus, ağlama!.. Harabenden kalk, doğrul!..
Kaldır, solgun felâketli başını,
Dindir kanlı gözlerinin yaşını,
Çık meydana, kurtulmağa bir yol bul!..**

**Unutma ki, en acıklı bir figan
Bir kırlangıç kuşu kadar gidemez:
Seni devden daha güçlü yaradan
Senden asla dilencilik istemez.**

**Bilirmisin ağlayacak kimlerdir?
Kara bahta hoyun eğen bir sefil,
Zalimleri affeyleyen bir zelil, (*)
Zincirini sürükleyen bir esir!..**

**Türk Ananın pak südüyle büyüyen,
Felâkete soğukkanla gülendir:
En kuvvetli bir Turan'lı gözünden
Kin, intikam yaşlarını silendir.**

**Beklediğin daha hangi musibet? (*)
Elvermez mi, bağrındaki yaralar?
Elvermez mi, alnındaki karalar?
Elvermez mi, bu sefalet, bu zillet?..**

(*) **Zelil:** Hor, hâkir, aşağılık.

(*) **Müsibet:** Felâket.

1914 yılında yayınlanan Ey Türk Uyan, bu adı taşıyan yukarıdaki uzun bir manzumeden ibaret iki formalık bir kitap idi. Bu kitap, Mehmet Emin Yurdakul'un milliyetçi idolojisini en çok ortaya koyan mısralara sahip ve duygu bakımından da en güçlü şiirlerinden birini teşkil ediyordu.

Mehmet Emin, milletin olgunluğunu, kahramanlarını, inandığı yoldaki savaşlarını, bilim, san'at ve uygarlık alanında ırkının yüceliğini anlatıyordu bu şiiriyle.

Bu ateşi körüklemek görevini üstüne alan ırkçı ve Turancı, ama tamamen insancıl açılardan ve en uygarca Türk Birliğinin kurulacağını simgeliyen yüce şair, gerçeklerden söz ettiği zaman, daha sempatik ve o kadar da isabetli söyleşisini ortaya koyuyor:

**Bu gün sana yabancı, melez gelen öz dilek,
Herşeyi Türklüğün vicdanından alacak;
Dâhilerin doğarak senin deha verdiği,
Altın sazla Turan'ın destanını çalacak.**

**Milletler, asırlardan akıp gelen sellerdir,
Önlerine ne çıkarsa; sürür, yıkar, devirir.**

Şairin, 1915 yılında. «Tan Sesleri» adında iki formalık ve iki şiirini kapsıyan eseri yayınlandı. Bu iki şiirden biri, «Aç Bağrını Biz Geldik» diğeri ise «Ey İğnem Dik» başlıklarını taşıyordu. Şair, bu şiirleriyle «Ey Türk Uyan» adlı eserindeki duygu ve fikirlerle, Rus idaresi altında ezilmekte olan Türk halkına, bilhassa Kafkas yöresine hitap etmekteydi. «Aç Bağrını Biz Geldik» diye bağırışın yankısı, Kuzey Doğudaki o yüksek sıra

dağlara çarpıyor ve ezik halkın soluğu olarak şairin gönlüne dönüyordu.

«**Tan Sesleri**» ndeki ikinci şiir, Türk Kadınları Biçki Dikiş Yurduna ithaf edilmiş ve adının «Ey İğnem Dik!» konulmuş olması, gösteriyorki; şair halkın her bölümüne ayrı ayrı etken olmak kavgasına girişmiştir. Türk Kadınları Biçki Dikiş Yurdunda, askerlere elbise diken Türk kadınına. milli duyguları anlatmakta ve aşağıdaki mısralarla, genç kızları Türklük için hizmete çağırmaktadır:

EY İĞNEM DİK!

İlk nineler ecdâtla bir Tanrıya tapmışlar:

İlk alevli ocağı,

İlk hakanlar tahtının kurulduğu otağı (*),

Elleriyle birlikte ter dökerek yapmışlar.

Eğer erkek demirse, kadın dahi ateştir:

Onu aşkla, ümitle ısıtıcı güneştir.

Kadınlarsız memleket, öçten, kinden mahrumdur:

Düşmanların önünde ölümlere mahkûmdur.

Ben doğduğum vatana, sonsuz yıllar dilerim:

İsterim ki hayata hür açılan gözlerim

Ayyıldızlı bayrağın,

Nurlarının altında saadetle kapansın:

Şu mubârek toprağın,

Bunun için bende de iş görecektir kuvvet var.

Kılıçların yanında iğneler de parıldar.

(*) Otağ: Çadır.

Ey iğnem dik! Askere,
Giyecekler yetiştir:
Sınırdaki erlere,
Hizmet aziz (*) bir iştir.

Ey iğnem dik! Elimde teğellenen şu gömlek
Bir kahraman genç Türk'ün vücudunu örtecek.

Bakin; her Türk kızından, karısından ayrılmış:
Aşka veda ederek,
Ocağını, köyünü, yurdu fedâ ederek
Padişahın emriyle silâhına sarılmış:
«Ey Gaziler» türküsü çağırarak gidiyor.
Şu zavallı Turan'ın necâtını istiyor!..
Ve diyor ki; «İrkimin — Özbek, Tatar, Kalmuk Fin —
Her evlâdı hürriyet kazanarak birleşsin!»

Bu yüzbinler, kimbilir hangi dağlar üstünde
Hangi buzlu dağların çığlarının önünde?

Ah! o zalim bellerde
Kar savuran tipiler, bakan gözü kör eder:
O geçitsiz illerde,
Işık çalan rüzgârlar çeneleri kilitler!
Fırtınalar haindir; ciğerlere ok vurur,
Gökler, yerler, kalpsizdir çıplakları dondurur.

Ey iğnem dik! Askere,
Giyecekler yetiştir:
Sınırdaki erlere,
Hizmet aziz bir iştir.

(*) Aziz: Kutsal.

**Ey iğnem dik! Elimde teğellenen şu gömlek
Bir kahraman genç Türk'ün vücudunu örtecek.**

**Gerçektir ki: ordumuz Fatih ile Yavuz'un,
Garb'ı, Şark'ı, titreten,
Denizlere, göklere nakkareler (*) dinleten,
O yıldırım akınlı askerlerine eş olsun!..**

**Eğer zengin olsaydım, hazineler dökerdim,
Her yiğitin altına bir küheylan (*) çekerdim.
Onun ince beline elmas hançer takardım
Ve yatığı çadırda misk ve amber (*) yakardım.**

**Lâkin ey kalp, ey benim genç göğsümde çırpınan!
Ey altından taşların üstündeki elmastan
Asil olan Türk kalbi!**

**Vatan senin aşkından büyük birşey gözetmez.
O da Ulu Rab gibi;**

**Mihrabına adanan bir kurbanı reddetmez.
Her bir Türkün vergisi, Turan için faydadır:
Bir gün gelir bir sargı, bir hayatı kurtarır.**

**Ey iğnem dik! Askere,
Giyecekler yetiştir:
Sınırdaki erlere,
Hizmet aziz bir iştir.**

(*) Nakkere: Mehter davulu.

(*) Küheylan: Cins arap atı.

(*) Amber: Güzel koku.

**Ey iğnem dik! Elimde teğellenen şu gömlek
Bir kahraman genç Türkün vücudunu örtecek.**

Ey zaferin Tanrısı, sen bizlere yardım et!

Şark'a necât verecek

**Yirmi esir millete kanadını gerecek
Kurtarıcı Türkleri sağ ve sağlam ilerlet!
Bak, bu millet düştüğü asırlardan beridir;
Şu resûller (*) vatanı olan Asya'n geridir.
Türkten başka bugün de diriltici kuvvet yok;
O verdiğ'in ahlâkı kirletmeyen millet yok.**

**Dilerim ki: Ordumuz Kafkasya'da yükselsin;
Nevalar'ın (*)önünden: «Zafer» diye ses gelsin**

Ural'ların altında,

Vahşi, mağrur, leşlere adaletin bağırsın:

Altayların sırtında,

**Yetmiş milyon, hürriyet sevinciyle haykırınsın.
Bizde o gün ilâhi söyleyerek gidelim;
Yüce Tanrı Dağ'ında sana secde edelim.**

Ey iğnem dik! Askere,

Giyecekler yetiştir:

Sınırdaki erlere,

Hizmet aziz bir iştir.

**Ey iğnem dik!. Biçtiğim ayyıldızlı albayrak
Bütün Turan iline gölgesini yayacak.**

(*) Resûl: Peygamber.

(*) Nevâ: Ahenk, makam.

Varsın ötsün horozlar, varsın sönsün yıldızlar,
Ben uyumak istemem:
Eğer biraz uyursam, korkarım ki şu iğnem
Gözyaşımla ıslanan dikişimde pas tutar.
Ah! o zaman korktuğum tüy ürperten o yerler,
Kardeşleri, o soğuk karlarıyla kefenler!

Her birinin üstüne vahşi kurtlar üşüşür,
Fatıhasız (*) kabrinde, akbabalar ötüşür!..
Hayır! Bizden bir göğüs, bir kol eksik olmasın:
Bir askerın gülyüzü sararmasın, solmasın.

Zira, bir Türk neferi;
Zaman olur en büyük bir mucize gösterir!
Onun demir elleri:
Bir orduya, bir cenge, bir zafere can verir.
Bu ellerle belki de Çar'ın tahtı yıkılır,
Bu karakuş yuvası, topraklara tıklılır.

Ey iğnem dik! Askere,
Giyecekler yetiştir:
Sınırdaki erlere,
Hizmet aziz bir iştir.

Ey iğnem dik! Elimde teğellenen şu gömlek
Bir kahraman genç Türk'ün vücudunu örtecek.

Yirmi yaşın aşkı mı? Ben bu şeyden uzağım:
Turan için yaşamak.
Genç ruhumu ırkımın rüyâsiyle okşamak
Ümit etmek, inanmak!.. İşte benim hayatım!..

(*) **Fatiha**: Ölülerin ruhlarına okunan Kur'anın ilk suresi.

Bana anayurtlardan iniltirler gelirken,
Mümkün mü ki; Dünyanın sefâsından bugün ben
Mısır'ın meşhur kadını gibi bir zevk alayım,
Bir sedefli rübâbla (*) aşklarımı çalayım?

Şu bülbüller yuvası gül balıçesi toprakta,
Pembe seher boşuna pencereye vurmakta:

Benim yakutum, şafağım,

Turnaların uçtuğu yerden nurlar serperek,

Ve ateşli dudağım.

Çelenkleri parlayan alınları öpecek,
Şimdi işçi türküsü söylediğim şu bucak,
İşte o gün bir gelin duasını duyacak!.

Ey iğnem dik! Askere,

Giyecek yetiştir:

Sınırdaki erlere,

Hizmet aziz bir iştir.

Ey iğnem dik! Elimde teğellenen şu gömlek
Bir kahraman genç Türk'ün vücudunu örtecek.

Büyük Türklük!.. Bu, bana saadetler saçıyor;
Sanki bana her gece:

Gökten inen ilâhi melek (*) gibi gizlice
Sekiz yeşil cennetin kapısını açıyor.
İşte güzel Kafkaslar, kırk saraylı Kazanlar,
Yüz kubbeli Heratlar, bin süitunlu Turfan'lar...
İşte Ceyhun suları, altın Tebriz bağları,
Gümüş Baykal gölleri, zümrüt Altay dağları!..

(*) Rübâb: Bir cins saz.

(*) İlâhi melek: Allahın nurdan yarattığı varlıklar.

Burda heryer mor sümbül, sarı çiçek kokulu;
Bu illerde bir çoban kızı olmak ne mutlu!..

Ey sevgili Turan'ım!

Gözlerimden kaybolma, güneşlerin parlasm,

Özlüyor ki, vicdanım

Ayağının altında kesverlerin çağlasın.

Bu uğurda günlerim, gecelerim senindir:

Parmaklarım, göznurum, alınterim senindir!..

Ey iğnem dik! Askere,

Giyecekler yetiştir:

Sınırdaki erlere,

Hizmet aziz bir iştir.

Ey iğnem dik! Elimde tegellenen şu gömlek
Bir kahraman genç Türk'ün vücudunu örtecek.

Ey! Oğuzun genç nesli... Ey! Osmanın askeri

Ey! Kaflara at süren,

Ey bastığı yerlere hürriyetler götüren,

Altın kalpli ordumuz, rüzgâr gibi ileri!.

Bugün senin ardında yardım için biz varız;

Hepimiz de ateşli ve imanlı kızlarız.

Bizde Büyük Dileğe ömrümüzü nezrettik (*)

Kalbimize zaferi ve ölümü öğrettik.

And içtik ki; şerefle döneceğin güne dek,

Bütün gençlik, kadınlık, sana hizmet edecek.

Türkân yüzlü güzeller,

(*) Nezrettik: Adadık.

Şiirlerle ruhlarda büyük aşklar yakacak.

Gül koparan nur eller;

Bağırlarda kanayan yaralara bakacak.

Her kız Büyük Turan'a ya sırmalı bir sancak:

Veyahut ki kendine kanlı kefen yapacak.

Ey iğnem dik! Askere,

Giyecekler yetiştir:

Sınırdaki erlere,

Hizmet aziz bir istir.

Ey iğnem dik! Biçtiğim ayyıldızlı albayrak

Bütün Turan iline gölgesini yapacak!

Bu uzun şiirde, şair, düşmanın barbarlığından ve haksızlıklarından söz edip; Birinci Cihan Savaşının korkunç, iğrenç sahnelerini çizgileyerek Türk halkını savaşa çağırıyordu. Bu eserde, şair; şiir düzeninden çok, hitap ve etki düzenini ön safa alıyordu. Halkın milli duygularını kamçılar, dinî ve Turancı bir ruhla tarihin akışından bahsederek milletini dünya savaşına hazırlamak eylemine girişiyordu bu son yapıyla.

Dört hecenin devamlı tekrarıyla meydana gelen vezin, sekiz ile on altı arasında büyüyüp, küçülüyor bu şiirde. Dil yalın, heyecan akıcı, mana yapısı güzel cümlelerden kuruluydu. Halk seviyordu; bu şiirleri sokaklarda, meydanlarda, evlerde coşkun coşkun okuyorlardı.

Mehmet Emin Yurdakul'un, 1928 yılında yayınlanan «Mustafa Kemal» adlı eseri, İstiklâl Savaşı yıllarını anlatan üç şiir ve mensur eserlerini kapsayan bir kitaptır. Bu kitaptaki birinci şiir zafer adını taşıyor ve şu mısraları yansıtıyor:

Kavminin bir idam günündeydi ki
Sana bir acıklı nevha(*) aksetti;
Sanki bir kurbanın feryadındaki:
«Gel kurtar» sedası seni titretti

«Gel kurtar!» Sen bunu taş beidelerden(*)
Kerpiçten duvarlar içinden duydun;
Bin yıllık yosunlu harabelerden,
İsimsiz mezarlar içinden duydun.

«Gel kurtar!» Bu senin yeşil bahçende,
Elemle haykıran kuşların oldu.
Gölgece kaldığın ıssız gecende,
Kapını çalan bir rüzgârın oldu.

Büyük savaş yıllarındaki, Türk milletinin halini, Atatürk ve ilkelerinin gücünü, Türk'ün tarihi büyüklüğünü, inançlı bir yurtsever şair olarak anlattıktan sonra zaferi övüyor ve şiir Atatürk'e hitap edilen bu övgü içinde bitiyor.

Üç kısımdan ibaret, ikinci uzun şiir; «Aydın Kızları» başlığını taşıyor. Ve şair bu şiirde, İzmir yöresinin işgal edildiği günleri hikâye ediyor: (Şiir ayrıca Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na ithaf edilmiştir.)

Nisyana(*) götüren bir ölüm yolu;
Dağların tepesi göklere yakın,
Göz yaşlı vadiler, o akın akın,
Saçları dalgalı başlarla dolu.

(*) **Nevha:** Ölünün ardından feryat etmek.

(*) **Beide:** Yığın, enkaz.

(*) **Nisyân:** Unutma.

Taşlar üstünde ayaklar çıplak...
 Kanlarla serencam(*) yazan kadınlar;
 Kırılmış sütunlar gibi tozarak,
 Tufanlar nakleden dertli alınılar.

Kiminin aşkları yanıp, kül olmuş,
 Taş putlar önünde buhurlar(*) gibi;
 Kiminin kalpleri kurbanla dolmuş,
 Kanlarla yoğrulan çamurlar gibi..

Hepsinin göğsünde siyah kâküller,
 Esire vurulmuş demirden lâle;
 Dudaklar üstünde sararan güller,
 Cellâdın içtiği kanlı piyâle(*)

Bu elem yurdunun yolcuları da,
 Sazları asmışlar söğüt dalına;
 Bu aşksız göllerin kuğuları da,
 Konmuşlar sahilin bir kumsalına.

Bunların içinde bir bakir var ki,
 Gecenin kızları gibi elemli;
 Meçhule kazılan mezarlardaki
 Serseri hâyaller kadar matemli.

Belli ki bu vatan yolcusunun da,
 Hicranla(*) gönlünde viraneler var;
 Bu aşk bakışlı şair ruhunda
 Sihirli dilinde efsâneler var!.

(*) Serencam: Başa gelen olay.

(*) Buhur: Damızlık erkek deve.

(*) Piyale: Şarap kadehi.

(*) Hicran: Ayrılık şarkısı.

Bunların içinden biriyle konuşuyor şair. Diyor ki:

**Ben bu genç yolcuya doğru giderek,
Dedim: «Ey güzel kız, ey solgun bakır,
Ey alnı matemle şeritli melek!
Söyle ki, sen kimsin? Dertlerin nedir?»**

**Dedi: «Ey ırkımın ak saçlı oğlu,
Ben Aydın ilinin bir çocuğuyum;
Geldiğim yol, ölüm devrinin yolu,
Bir menfâ(*) çölünün genç yolcusuyum.»**

Kız; ezikliğini, isyanını, utancını anlatıyor:

**Onlar bu ma'siyet(*) gecelerinde,
Bizden de bir iğrenç aşk istediler;
Ölümün o kanlı bahçelerinde
Bize de: «Raksedin, çalın!» dediler.**

Fakat kabul etmemişler, raksetmemişler, çalmamışlar, oynamamışlar. Her türlü işkenceye razı olmuşlar. Düşmanlar saçlarından tutup sürümüş, yerden yere atmış, akla gelmedik işkenceler yapmışlar:

**Bizi de tuttular saçlarımızdan
Attılar yerlere günâhkâr gibi;
Binlerce gül gibi nazik ağızdan
Saçtılar kanları yaralar gibi.**

Hikâyenin sonunda, kızların onu bir araya gelerek, sarhoş olup uyuyakalan düşman subaylarını boğar ve

(*) **Menfâ**: Sürgün yeri.

(*) **Ma'siyet**: Korkusuzluk, pervasızlık.

kaçarlar. Ve Aydın Kızları memleketlerine karşı sevgilerini ve özlemlerini şöyle anlatırlar:

**Yurda bir kırlangıç yok ki vatandan,
Teselli verici sesler getirsin;
Yarası çevreli bir kahramandan,
«Yaşıyor» diyerek haber getirsin.**

«Mustafa Kemal» adını taşıyan eserin üçüncü şiiri, «VUR!» başlığını taşıyor. Bu şiir, milli şair Mehmet Emin Yurdakul'un en güzel şiirlerinden biridir. Şair, bu şiiriyle Milli Ordu'ya haykırıyor:

**Vur ey Türk, vatanın bâkirlerine
Ateşten gömleği biçenleri vur;
Kemikten taslarla, şarap yerine
Şehitler kanını içenleri vur.**

**Vur, güzel aşıklar cenazesinden
Kırmızı meş'âleler yakanları vur;
Şehvetin raksına yetim sesinden
Besteler, şarkılar yapanları vur.**

**Vur, katlin o kızıl sabahlarıyla
Vur zulmün o kanlı organlarıyla
Dünyaya ölümler ekenleri vur;
Bir kavmi iplere çekenleri vur.**

**Vur; etten kemikten saraylar kuran
O vahşi ruhları ezmek için vur;
Dört büyük rüzgâra küller savuran
O mücrim(*) elleri kesmek için vur**

(*) Mücrim: Suçlu.

Vur, sen de mukaddes hürriyet için,
Dünyanın diktiği bayrak için vur,
Her din'in sevdiği adalet için,
Her yerde haykıran bir hak için vur

Vur, aşkın ve hakkın zaferi için;
Vur, senden bak dünya bunu istiyor;
Vur, yerde bak tarih senin seyircin;
Vur, gökte bak Allah sana «Vur!» Diyor.

Vur, çelik kolların kopana kadar
Olanca aşkınla, kuvvetinle vur;
Son düşman, son gölge kalana kadar
Olanca kininle, şiddetinle vur.

Vur, senin darbenden çıkacak ateş
İntikam isteyen bir milletindir;
Alnında doğacak kırmızı güneş,
O senin ilâhi hürriyetindir!..

MEHMET EMİN CEPHEDE

Mehmet Emin Yurdakul, Türk - Yunan savaşı sırasında değerli eserleriyle halkına güç, destek oldu. Hatta Sultan Ahmet meydanındaki mitingte, unutulmayacak bir söylev vermiş ve milli ödevini, mütareke günlerinde bile dilinden bırakmamıştı. O meşhur miting ve söylevinden sonra, Yusuf Akçura ile İstanbul'u terkederek, Anadolu'ya geçmiş ve Millî Hükûmete katılmıştı.

Sonra Mehmet Emin Yurdakul, Samih Rıfat ile birlikte cepheye gönderildi. Antalya'da bulundukları gün-

lerde, güney bölgemizde işgâl kaldırılmış, Fransızlar Adana'yı tahliye etmeğe başlamışlardı. Şair, Adana'da söylev vermesi için, Reşit Galip ve arkadaşlarının daveti üzerine Adana'ya gitti. Ve orada «Mustafa Kemal» adlı eserindeki mesnur şiiri (Dağlılar) nutuk halinde okudu. Daha sonra, Tarsus ve Mersin'de de söylevler vererek, Antalya'ya döndü.

Mehmet Emin Yurdakul'un Antalya'ya dönmesinden sonra, Adana bölgesi halkı, Mustafa Kemal Atatürk'e dilekte bulunarak, şairi tekrar istediler. Ve Mehmet Emin, Atatürk'ün isteği üzerine Adana'ya geri geldi.

Bundan sonraki dönemde, Mehmet Emin Yurdakul Karahisar mebusu olarak Ankara'ya yerleşti. (1923)

ÖLÜMÜ

Bu tarihten ölümüne kadar; milletvekili olarak parlâmentoda görev aldı. Ve 14 Ocak 1944 yılında, yetmiş beş yaşında vefat etti. Halen; Zincirlikuyu'daki Asri Mezarlıkta gömülü olup, ülküsüne hizmet eden gençlik örgütlerince, ölüm yıldönümlerinde ziyaret edilip, anılmaktadır.

ÖZELLİKLERİ

Mehmet Emin Yurdakul, tıknaz, uzunca boylu, pembe beyaz tende, yeşil gözlü; geniş alınlı ve genç yaşından beri bıraktığı sakalları ile her yerde göze çarpan ve kolayca hatırlanan akça yüzlü bir insandı. Biçimli ellerinin parmakları kırık ve uzundu. Avuç içleri ise çoğu zaman kurşun kalem kullanmasından ötürü, tozlanmış ve siyahlanmış olarak görünürlerdi.

Ömrünün son günlerinde bile Mehmet Emin, yaşından umulmayacak kadar dinç görünürdü. Onu gören, hayatından hiç bir şey kaybetmediğini sanırdı. Geçtiği yollarda dimdik yürür, bastığı yeri adeta titretirdi.

Yüzündeki anlam, mimik ve vücut hareketleri ile etrafına saygı telkin ederdi. Bakışlarındaki duruluk ise, sanki gönlünün aynası idi. Ve son derece açık yürekli, samimi, hassas, mütevazı idi.

Sinirlenmesi çabuktu Mehmet Emin'in. Sinirlenince de burun delikleri oynardı. Fakat kızgınlığı uzun sürmez, saman alevi gibi tutuşur ve hemence de sönerdi. Bununla beraber oldukça alıngandı ve çabuk kırılırdı. Fakat kin tutmazdı. Hele kötü sözleri asla ve asla kullanmazdı. Birini kırdığının farkına varırsa, zaman kaybetmeden gönlünü alırdı. Çalışma odasının, her hangi bir sebepten dolayı karıştırılmasına çok kızardı. Böyle durumlarda, huyunu bilenler, onun gözüne görünmek istemezlerdi.

Her nedense çok terlerdi. Dolayısıyla bu tarafını kapatmak için çok yürümezdi. Yürüdüğünde de süs eşyası gibi bir baston taşırdı. Sade, fakat daima temiz giyinirdi. Urba, derdi elbiseye... Kravatını başkası bağlardı, kendi bağlamazdı hiç bir zaman. Ve kravatın düğümünü de büyük yaptırdı.

Sağ elinde yakut bir yüzük vardı ve hiç çıkarmazdı parmağından. Altın saatini ve kösteğini yeleğinin cebine koyardı. Diğer cebine de müptelâsı olduğu enfiye kutusunu koyardı.

Düzenli bir yazı odası ve seçme eserlerle dolu kütüphanesi vardı. Eve her gelişinde, mutlaka bir kaç kitabı da beraberinde getirirdi. Kitap en çok sevdiği şey-

lerden biriydi. Kütüphanesini Üniversiteye bağışlamak istegindeydi, fakat bu düşüncesini gerçekleştirmeye zaman kalmadan evi yandı.

Yatağının baş ucundan hiç bir zaman ilâç eksik olmazdı. Hastalığa yakalanmaktan, bilhassa nezle olmak-tan sakınırdı. Sık sık doktorlara muayene olur, onların sözünü harfiyen yerine getirirdi. Hayatının son günle-rinde anjinden rahatsızdı. En nefret ettiği şey birinin ölüm haberi idi. Buna şiddetle üzülmüdü. Özellikle sev-diği şahısların kara haberi ulaşınca müthiş sarsılırdı. Böyle zamanlarda, etrafındakiler ölüm haberlerini ya-zan gazeteleri şairden saklardı.

Mehmet Emin boğazına düşküdü. Belirli yerlerde ve özellikle evinde, sevdiği yemeklerden kurulu bir sof-rada sevinç duyardı. Hayatının son günlerinde, doktorla-rın perhiz tavsiyelerini üzümlere yerine getirdi.

Sigara kullanmazdı. Fakat, pipo yahut püro içerdi bazen. Bunların da sadece dudak tiryakisiydi. Dumanını içine çekmez, dışarı üflerdi. Kumar oynamaz, içki asla kullanmazdı. Bu ikisinden şiddetle nefret ederdi. Ferhiz-li olduğu günlerde, piposuna, kurutulmuş papatya dol-durur ve tütün yerine onu içerdi. Soğuk algınlığı, ya-hut da anjin olduğu zamanlarda, «punç» diye kendinin isimlendirdiği konyaklı çay içerdi. Bu şairin en özel ilâ-cıydı.

Ekseriya, sabahları çalışırdı. Öğleden sonraları ise ya sinemada veya Beyoğlu semtindeki Turkuaz Pastaha-nesinde otururdu. Geceleri ise pek sokağa çıkmazdı. Ev-de çocukları, torunları ile konuşur, şakalaşır ve bundan çok zevk alırdı. Yatarken, çocuklarını ve torunlarını ay-rı ayrı öper, iyi geceler dilerdi.

Son yıllarda başından geçen iki önemli olay, şairi oldukça sarsmış, sanki ona bir darbe olmuştu. Bunlardan birisi, çok sevdiği kitaplarının bulunduğu evinin yanması, diğeri ise, can yoldaşının ölümü idi. Ki. bu olaylardan sonra kendisini pek toparlıyamadı ve kısa bir süre sonra kaldırıldığı Alman Hastanesinde hayata gözlerini yumdu. Böylece, Türk Milleti; yüce şairin acısını bağrına gömdü, fakat eserlerini dilden dile, gönülden gönüle, gelen çağlara doğru götürdü.

Mehmet Emin Yurdakul, yaşadığı süre içersinde, tam bir ülkücüye yaraşır biçimde; açık kalbli, merhametli ve dürüst bir insandı. Yazdıklarına paralel bir yaşam sürmüş ve halkının milli şairi olabilmek ateşini, gönlünde günden güne alevlendirmiştir. Düzensiz bir tahsil hayatına rağmen, kendini eğitmiş, sabretmesini bilmiştir. Fransızca bilmiş olması, şairin batı kültüründen faydalanmasını sağlamıştır. O şair olarak meydana çıkmadan önce, uzun denemelerde bulunmuş, bir hazırlık dönemi geçirmiştir.

EDEBİ KİŞİLİĞİNİ OLUŞTURANLAR

Mehmet Emin Yurdakul'un kişiliğinin oluşunda ve sanat çizgisinde yön seçişinde, üç kişinin özellikle önemli yeri bulunmaktadır.

Bu üç kişiden birincisi, ümmi olan babası Salih Reis'tir. Salih Reis, Mehmet Emin'e; milletin anlayacağı ve seveceği şiiri yazmak zevkini tattırmıştır.

İkinci kişi; Şaire, din, uygarlık ve milliyetçilik duygusunu aşıl原因an Şeyh Cemaleddin Efgani'dir. Ünlü gez-

gin ve bilgin olan Efgani, (İran, Afganistan, Mısır ve Hindistan gibi) ülkelerin çoğuna; özellikle, islâm ülkelerine milliyetçilik, hürriyet ve uygarlık tohumları atıktan sonra, II. Abdülhamid'in konuğu olarak İstanbul'a gelmiş ve Nişantaşı'nda bir konağa yerleşmişti. (1892)

Şeyh Cemaleddin Efgani, bazen camilerde, bazen Darülfünunda coşkun söylevler, dersler veriyor, bazen de bulunduğu konak, zamanın gençleri tarafından dolup boşalıyordu. Mehmet Emin de işte bu gençlerden biriydi ve yön tayininde Efgani'yi kendine örnek tutuyordu.

Üçüncü kişi, Şebinkarahisar'lı olan eşi idi ki, en büyük etkenlerden sayılırdı. Zira şair, eşinin memleketi oluşundan ötürü, bir çok kereler Anadolu'yu genç yaşında tanıdı. Ve Şebinkarahisar gibi yalnız ve bakımsız bir yöreye gitmekle, halkının yoksulluğunu, isteklerini yakından görüp tanımış, onlara yardım etmek gereğini yüreğince duymuştur.

İŞLEDİĞİ KONULAR, DİL VE VEZİN HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Bilhassa doğu bölgelerinde o zamanlar önemli sayı tutan Ermeni gençlerinin hürriyet ve bağımsızlık istediklerini, bu yolda bağırıklarını görmüş; kendisi de milletin milliyetçi damarlarını uyandırmak ve coşkun türkülerle hürriyeti çağırmak ödevini yüklenmiştir. Bu yüce ülkeye tutunuşunu, Servet-i Fünun edebiyatının en çok parladığı bir dönemde, arı Türkçe ve hece vezni ile yeni biçimde şöyle anlatıyor:

«Şiir güzellik olmakla beraber iyilik içindir de.

Onun sazi, aşkı terennüm(*) için olduğu gibi, insanıyetin elemiini de terennüm eder. Şairin altın kadehlerindeki şaraplar, yalnız gençliğin aşk hummalarıyla yanan dudaklarına değil, bütün beşeriyetin ıztırap ve elemle kuruyan ağzına da sunulmalı. Şiir tabiat ve hayatın bir sesi değil midir? Yıldızların altında bülhüller olduğu gibi, fırtınalarda haykıran kartallar da yok mudur? Çiçekli dalların altında titreşen çaylar olduğu gibi, yalçın kayaların gazapla baktığı, karanlık ırmaklar da bulunmuyor mu? Yaratılışını, terbiyem, muhitim, zamanım, beni bunlardan ikincisine taraftar etmiştir. Ben daha ziyade elemelerin, acıların ve biçarelerin şiirini duyurmak istedim. Lisana gelince... Madem ki bütün diller anlamak ve anlatmak için vasıtaadır, bizim lisanımızın da, bu gayeye göre halk tarafından anlaşılacak bir surette tasfiye edilmesi lâzım geliyordu. Şu halde, bu lisanın içinde hükümet süren yabancı kaideler yıkılmalıydı. Bundan dolayı biz, dilimizi Arap, Acem terkiplerinin zincirinden kurtararak hür yapmak istedik. Şiirimizi de bu milli ve hür lisanla yazdık. Bu tasfiye edilmiş lisanla yazılacak şiirlerin tabii vezni olmadığı ve olamayacağı için, kendi veznimizi kullanmak icap ediyordu. Kendi milli, yani hece veznimizse, dervişlerin ilâhilerinde, nefeslerinde, âşıkların koşmalarında, destanlarında ve halkın türkülerinde vardı. Tabii biz bunu kabul ettik ve buna bir genişlik vermeğe çalıştık. Mevzularımızı, memleketimizin hayatında bulduk. Hislerimizi, halkımızın kalbinden aldık ve Türk Sazi ile Türk ruhunu terennümme başladık.»

(*) Terennüm: Şarkı söyleme, şakıma.

Ve Mehmet Emin yüce ırkının yaşadığı, emek verdiği ektiği, biçtiği, sırasında her karışına can koyduğu topraklarına olan sevdasını, o bitmez tükenmez yurt aşkını 1914 Nisanında yazdığı «AÇ BAĞRINI BİZ GELDİK» naraları içinde uzun uzun anlatıyor.

AÇ BAĞRINI BİZ GELDİK

Bugün yeni bir tarihin başladığı bir gündür
Açtığımız bayraklar,
O canavar Ruslara mahkûm olan topraklar,
Zûlm altında inleyen esir Türkler içindir.

Bizde zindan ve zincir yaratmayan Tanrının
Hâlas(*) için dünyaya gönderdiği erlerimiz:
Şark'a büyük bir devir hazırlayan yarının
Rüyâsına can vermek yeminini ediniz!..

Ben bir kara saatte teselliler ararken,
Bana asil ırkımın destanını söyleyen.
Aziz gökçe kalbimin tellerine dokundu,
Benim çorak ruhuma bir mukaddes aşk sundu.

Ve dedi ki; «Türklüğün
İlk beşiği, Vatanı, şu saf ufkun altında;
Senin garip gönlünün
Özlediği cennetler bu dağların ardında!»

(*) Halâs: Kurtulma, kurtuluş.

Ah bu yerler!.. Bana bir mâbed kadar uludur:
Burda her dağ tepesi,
Her karanlık uçurum, her loş kaya gölgesi
Akisleri susmayan sesler ile doludur.

Bu illerde her hisar, her taş sütun, her türbe
Bana tunçtan ruhların tarihini nakleder.
Bu yurtiarda her duvar, her yosunlu harabe:
«Bizde yatan kırk çeşit medeniyet sizin» der.

Ve onları söyler ki; yedi gökten haykıran,
Eski büyük Roma'nın kartalları asrından,
Daha şanlı devirler bütün bende uyanır:
Gözlerimde beşbin yıl dirilerek canlanır.

Ben o zaman önümde
Kurulacak devletlere altın tahtlar görürüm;
Ve imanlı göğsümde
Türk Ruhu'nu bularak ileriye yürürüm.

Ey sevgili memleket!
Aç bağrını biz geldik:
Sana necât, hürriyet,
Vermek için yükseldik.

Aç bağrını Oğuz'un,
Toprakları can bulsun:
Evlâtların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun.

Rüzgâr, tipi, fırtına.. Birşey beni râm etmez(*)
Gökler yerler açılsa..

Üzerime tufanlar, yanardağlar saçılsa
Benim erkek gövdemin bir kılını titretmez.

Ben oyum ki, kanı ile öğündüğüm ecdadım;
Titreyici şeylere bir defa diz çökmemiş.
O hiçbir gün bir rüzgâr bir şimşekli yıldırım,
Bir kasırğa önünde korku yaşı dökmemiş.

Onun eski Tanrısı hayat veren güneşmiş;
Karakülçe demiri, silâh yapan ateşmiş;
Kahramanca masallar nakleyen ırmakmış,
Ulu Tanrı Dağını parıldatan toprakmış.

Benim dahi taptığım
Hep bunları var eden, beni bir Türk yaratan;
Kulluğunu yaptığım
Şu ateşli bağrıma bir ateşten kalp koyan...

Gerçektir ki dünyada güzel, parlak, çok şeyler:
Şan ve şeref sevdası
Zengin olmak dileği, bahtiyarlık rüyâsı
Hülyâ kuran gençliğin çehresine gülümser,

Yeşil, zümrüt yollarda çift olarak dolaşmak,
Sevgililer içinden ayrılmamak iyidir:
Bal kokulu yerlerde, güleryüzlerle koklaşmak;
Acı olan hayatın en tatlı bir şeyidir.

(*) Râm etmez: Boyun eğdirmez.

Fakat ey sen! Ruhumun aradığı vatanım!..
Yıldızları bana bir ana gibi bakanım!..
Sen asılı bahçeler sultanından dilbersin:
Geyiklerin sevdiği iller gibi bir yersin.
 Senin bana her türkün
Bir Urşilim kızının nağmesinden güzeldir!
 Bir yaban sümbülünün
Tavusların uçtuğu elli Hind'e bedeldir.

Ey sevgili memleket!
Aç bağrını biz geldik:
Sana necât, hürriyet,
Vermek için yükseldik.

Aç bağrını Oğuz'un,
Toprakları can bulsun:
Evlâtların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun.

Ey Kafkasın doğuya kanat açan rüzgârı!
 Ey o ballı çöllerde
Mavi buzlu dağlarda, o yoğ sulu göllerde
Bulutların üstünden uçan turna kuşları!

Sizler ölüm gülleri biten Turan iline,
Irmakları kan olan topraklara gidiniz:
Boyunduruk altında ölenlerin nesline,
O yaralı kalplere, bizden selâm ediniz.

Deyiniz ki: o yaslı taze duvak gelinler,
Hıçkırıklı nineler feryatları kessinler.
Prangalı mahpuslar, solgun yüzlü sürgünler,
Büyük günün bir ölmez ümidiyle gülsünler.

Verdikleri kurbanlar,
 Tanrımızın merhamet denizini coşturdu:
 Ettikleri figânlar,
 Bizi esir Turan'ı kurtarmağa koşturdu.

Bilsinler ki; şu komşu kardeş olan toprakta
 Elmas taçlı sultandan,
 Yirmi evli köydeki rençbere dek her insan
 Onlar için en derin muhabbetler duymakta:
 Bakın işte bir genç kız, som gümüşten eliyle
 Onlar için hürriyet bayrağını dokuyor.

Evet artık kurtuluş zamanları yakındır;
 Yarın gene saltanat bu kahraman ırkıdır.
 Bir ayrılmaz Türkiüğün yaşadığı her bucak:
 Yetmiş iki ulusa hür bir vatan olacak
 Yine altın saraylar,
 Medreseler, camiler, Şark'a bir ruh verecek;
 Yine şanlı alaylar,
 Debdebeler, şerefler orda hüküm sürecek.

Ey sevgili memleket!
 Aç bağrını biz geldik:
 Sana necât, hürriyet,
 Vermek için yükseldik.

Aç bağrını Oğuz'un,
 Toprakları can bulsun:
 Evlâtların Moskof'un
 Zincirinden kurtulsun.

**İnanırım düşmanım zayıf devlet değildir;
Belki onun ayağı
Kurşun dağlar altında sağlam duran toprağı,
Üzerine bir dünya çökmüş gibi eğildir.
İşte her bir tepede yüz çelikten istihkâm
O cehennem ağızlı toplarıyla uluyor.
Hem Moskof'un göğsünde bir ateşli intikâm,
Kan yalamak isteyen kaplan gibi soluyor.**

**Belki bu ırk şu arzın nurlarını söndürür;
Her ülkeyi bir kanlı salhaneye döndürür.
Ellerini yangınlar aleviyle ısıtır,
Virâneler üstünden baykuş gibi haykırır.**

**Şu kadar ki, bu kuvvet:
Kalbim gibi kalplerin huzurunda baş keser;
İrkim gibi bir millet,
Onun zalim, bin kazak alayını mahveder.**

**Bir vakitler bizde iç kıtaya hükmettik;
İskender'in, Sezar'ın
Keyhüsrev'in, Ramses'in, Şarlken'in, Lâzar'ın
Demir zırhlar kuşanmış ırklarını titrettik.**

**Lâkin bir gün geldi ki, tahtımıza kul olan
Bütün mağlûp milletler silâhlara yapıştı:
Bir Bulgarya, Romanya, Yunanistan, Sırbistan,
Hepsi millî rüyâyâ can vermeğe kalkıştı.**

**Aynı rüyâ, aynı aşk, aynı dilek, aynı kin:
Neden Çarlar tahtını birkaç bölük etmesin?
Dün bizleri hükmüne baş eğdiren bu bahtın,
Neden yarın Rusiarda mahkûmları olmasın?**

Mazlum Şark'ın üstünde,
Türk nesli de zamandan nur ve ateş almıştır.
Millî asır Türkün de
Bir doğacak inkılâp saatini çalmıştır!

Ey sevgili memleket!
Aç bağırını biz geldik:
Sana necât, hürriyet,
Vermek için yükseldik.

Aç bağırını Oğuz'un,
Toprakları can bulsun:
Evlâtların Moskofun
Zincirinden kurtulsun.

Benim arzum şudur ki; bir atlıhan olayım:
Boğaların gücünü,
Kartalların gözünü, ejderlerin öcünü,
Arslanların dişini, hep kendimde bulayım!
Karahân'ın başına taç giydiği illerde!
Büyük Türklük tahtını ellerimle kurayım!

Timuçin'in kurultay topladığı bir yerde;
Bozkurtların ateşler parlattığı ocaklar,
Demirlerin kanunlar götürdüğü bucaklar,
Bâbürlerin beldeler yükselttiği ovalar,
Yavuzların şerefler haykırttığı kayalar!

Yine büyük Turan'ın
Zafer sesi verici sözleriyle inlesin;

Yine ulu Hakanın:
«İleriye!» deyici fermanını dinlesin!

Türk Birliđi! Bu benim bir mübarek imanım:

Bu mukaddes aşkı ben

Bize ayrı yurt veren, ayrı dille söyleten

Allahımın birliği gibi yüce tutanım,

Bana Râbbi Kâbeler, Turlar nasıl söylerse

Buna dahi Altaylar şehâdetler ediyor:

Kur'an benim kalbimden nasıl birşey dilerse

Tarihimde bu kalpten öyle bir şey istiyor.

Ey kardeşler Biz ki, aynı ırkın oğluyuz:

Kızıl, sarı, gök, kara, Akhanların soyuyuz!

O ihtiyar Nuh'lardan evvel yine hep birdik;

Büyük Turan ruhu ile Türk'e Fatih der idik!

Bugün bizi çağırın,

Aynı ruhun ilâhi seslerine toplanın:

Kalbimizde parlayan,

Ateşlerin göklerden geldiğine inanın...

Ey sevgili memleket!

Aç bağrını biz geldik:

Sana necât, hürriyet,

Vermek için yükseldik.

Aç bağrını Oğuz'un,

Toprakları can bulsun:

Evlâtların Moskof'un

Zincirinden kurtulsun.

**Ey keskin Türk kılıcı!.. Ey şerefle, namusla,
Hakla takdis olunan!**

Ey dünyayı zulümden, haksızlıktan kurtaran!

Gene âdil Allahın intikamı ol, parla!..

Gerektir ki bugün de Türk ırkını ağlatan

Romanoflar sarayı, kızılara boyansın:

O güzelim Turan'a kara yaslar bağlatan,

İslâm'lığın fesadı, kan seliyle yıkansın!

Zira insanoğluna ah ettiren vahşetler

Sönmek için zalimin, damarından kan ister.

Her millete serbestçe yaşamağa hak veren:

Vicdanlarda Allah'sa, yerlerde de ancak sen!..

Artık yeter, uyuyan

Üç bin yıllık bir mumya gibi yatmak el verir:

Artık yeter kanından

Kurtarıcı bir resûl gibi çıkmak vaktidir.

Bak, her yerde gözlerde ümit yaşı akıyor:

Bu çok sefil bâkirler,

Öksüz, yetim, masumlar, beyaz saçlı esirler,

Sana titrek ellerle meşaleler yakıyor

Senin mahkûm Turan'ı kurtaracak zaferin,

Avrupa'nın zulmünü vahşetini boğacak:

Ondan sonra Çin'lerin, İran'ların, Hint'lerin,

Irklarının alnına altın günler doğacak!..

O devir ki ışıksız mihraplara «parla» der:

Kapıları çalınmaz ocaklara hak serper!

Hakir olan ruhlara asaletler getirir:

Ve sefile «Hayatı Seviyorum» dedirir...

Bu gazay-ı Muhammed,
Buda, Zerdüşt, Brahma hepsi senden özlüyor:
Zalimlere adalet
Mazlumlara meihamet eyliyenden gözlüyor!.

Ey sevgili memleket!
Aç bağırını biz geldik:
Sana necât, hürriyet,
Vermek için yükseldik.

Aç bağırını Oğuz'un,
Toprakları can bulsun:
Evlâtların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun.

FİKİRLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Milli şair Mehmet Emin Yurdakul, bir fikir adamı, bir felsefeci değildir. O ülkücü ve sanat adamıdır. Meşrutiyet devrinin belli görünümü olan Türkçülük, İslâmcılık ve Asrılık akımına, başlayışından beri uymamış ve bütün bunları bir yerde toplamayı düşünmüştür. Onu, Meşrutiyetin ilânına kadar bir Türkçü olarak görüyorsak da, Meşrutiyetten sonra yayılan Türkçülük akımı içinde, kısa da olsa bir süre için, Turancı fikir yapısına hizmet ettiğini şiirlerinden anlamaktayız. Fakat, bütün bunları Kurtuluş Savaşından sonra terkeden şair, Türkiye Milliyeçiliği dâvasına sarılmış ve as'l fikir yapısına kavuşmuştur. Zamanın ünlü şairleri Ziya Gökalp ve Mehmet Akif'in de, aynı kopmalarla, Mehmet Emin'in son fikir yapısına paralel oldukları, aynı noktada bir-

leştikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, yoksul Anadolu halkının acı türküsünü söyleyerek, sosyal uygarlık düzeninin gerektiğini de bağırmıştır. Böylece Türk ırkının, kendi ruhsal yapısına özgü bir ideoloji kurmuştur.

İşte, gençliğe ithaf ettiği Anadolu başlığını taşıyan şiirinde şöyle sesleniyor Mehmet Emin:

A N A D O L U

Yürüyordum: Ağlıyordu ırmaklar,
Yürüyordum: Düşüyordu yapraklar,
Yürüyordum: Sararmıştı yaylalar,
Yürüyordum: Ekilmişti tarlalar.

Bir ses duydum, dönüp baktım, bir kadın:
Gözler dönük, kaşlar çatık, yüz dargın;
Derileri çatlak, bağı kapkara;
Sağ elinin nasırında bir yara.

Başında bir eski püskü peştemal,
Koltuğunda bir yamalı boş çuval!
— Ne o bacı?

— Ot yiyoruz n'olacak!..

— Tarlan yok mu?

— Ne öküz var, ne toprak.

Bu güne dek ırgat gibi didindim;

Çifte gittim, ekin biçtim, geçindim.

Bundan sonra...

— Kocan nerede?

— Ben dulum;

Kocam şehit; bir ninem var, bir oğlum.

— Soyun, sopun?

— Onlar dahi hep yoksul!

Ah efendi, bize karşı İstanbul

Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?

Taşraların hayvanlık mı nasibi?

Hayır hayır, bu nasibi almak için doğmadın.

Onun için doğdun ki sen, kadınlığın hakkiyle

Ocağının karşısında saadete eresin;

Gögsünü kabarttıran anneliğin aşkıyle

Evlâdına sütün gibi pak duygular veresin.

Sen bir aziz yoldaşsın:

Senin sesin hayat için dövüşmeye koşturur,

Senin sevgin vatan için fedakârlık öğretir,

Senin yüzün insan için bir merhamet duyurur;

Senin ile insanoğlu yeryüzünü şenletir.

Lâkin bizler bu hakları unuttuk.

Kadınlığı hayvanlıkla bir tuttuk,

Ninen gibi sana dahi hor baktık,

Seni dahi garip, yoksul bıraktık!.

Evet, seni genç kocandan uzun yıllar ayırdık:

Sen zavallı, duvağına doymadığın bir günde

Bir ihtiyar kadın gibi haykırarak saç yoldun;

Birçok parlak dileklerle dolu olan gönlünde

Bir muradın ülkerini göremeden dul oldun.

Günden güne bir kırık

Ağaç gibi içlenerek, yaprak gibi solarak
Tırtıl üşmüş dallar gibi kurumaya yüz tuttun;
Kadınlığın duygusunu genç bağrında uyuttun
Ve dedin ki: «Artık bana ne bir bahar, ne şafak!»

Bugün sende en yaralı bir rençperin derdi var;
Ağaların hasadını biçen paslı orağın
Sana yalnız ot ve diken demetleri söktürür;
Aç yavrunun çırılçıplak uyuduğu ocağın
Sana gece yarıları acı yaşlar döktürür.

Her şey seni hırpalar:

Memleketin ağır yükü sen'in zayıf sırtında,
Bu yük senin kemik kalmış vücudunu ezip yer.
Senin ömrün, kara bahtın demir eli altında,
Bu el sen'in kocan gibi oğlunu da sürükler.

Kinler için karaları bağlayan,
Zevkler için zelil, sefil ağlayan,
Acı gören, cefa çeken ezilen,
İrzdan başka her şeyini veren sen!

Sen, şu güzel vatanında cehennemde gibisin;
Göz yaşınla ıslattığın kanlı toprak üstünde
Sana her yer bir çöl gibi cıvılsız, çiçeksiz;
«Ekmek!» diye ağladığın sağır bir halk önünde
Sana herkes bir kurt gibi merhametsiz, yüreksiz...

Senin her bir ümidin

Ayrılıksız, yoksulluksuz bir dünyaya kalmıştır.
Orada ki, masum çiftler hıçkırıksız yaşarlar;
O melekçe sevgilerle birbirini okşarlar
Ve burada Allah bütün dilekleri yaratır!

**Ey mübarek Anadolu toprağı!
Hani senin bahtiyarlık hukukun,**

**Hani senin yeni ruhlu çocuğun,
Sevgin, neşen, çalgın, türkün, oyunun?
Ey dertliler yatağı!**

**Ne vakte dek, gençliğine hakaret,
Bu ayrılık, bu göz yaşı, bu ölüm?
Ne vakte dek, kızlarına esaret,
Bu sert demir, bu ağır yük, bu zulüm?**

**Yazık, sana ağlamayan şiire:
Yazık, sana titremeyen vicdana;
Yazık, sana uzanmayan ellere,
Yazık, seni kurtarmayan insana!...**

**Ey vatanın bağıryanık bucağı!
Hani senin bereketli hasadın.
Yeşil yurdun, mesut çatın, şen çiftin?
Hani senin medeniyet heyetin,
Yolun, köprün, kazman, iğnen, çekicin?**

**Ey Türklüğün otağı!
Ne vakte dek bu acıklı sefalet,
Bu viranlık, bu inilti, bu kaygu?
Ne vakte dek, bu uğursuz cehâlet,
Bu taassup, bu görenek, bu uyku?**

**Yazık, sana ağlamayan şiire;
Yazık, sana titremeyen vicdana;
Yazık, sana uzanmayan ellere;
Yazık. seni kurtarmayan insana!**

SANATI VE ESERLERİ

Mehmet Emin Yurdakul'un şiirleri, sanat açısından zayıf, fakat, yeni dil ve ülkücü duyuşlar bakımından oldukça önemli bir yer tutar.

Osmanlıcılık politikasının bütün aydınlarca ve yöneticilerce ihtiyaç sayıldığı dönemde (1897) Mehmet Emin, «**Ben bir Türk'üm, dinim, cinsim uludur**» diyebilmek gücünü göstermiştir. Ve ayrıca anlaşılmaz bir dil ve batının etkeninde mübalağalı duygularla şiir yazan Servet-i Fünuncuların parlak döneminde, arı dil ve hece vezni ile milletin derdini, isteğini anlatarak, edebiyatta yeni bir akımın başlamasına yol açmıştır.

Abdülhak Hâmid, bu yeni çıkış için şunları söylüyor: «**Bu yolda ilerlemek istediğimiz takdirde rağbet-i umumiyenin, sizi uğurlama ve karşılamaya koşacağından emin olabilirsiniz. Şiiriniz okunurken, nezdinde bulunan yetmiş yaşında bir ihtiyarın gözlerinden yaşlar akıyordu.**»

Şemseddin Sami ise, edebiyatta yeni bir çağrın açıldığını iftiharla ilân ediyordu: «**Farkında olmayanlara müjdeleriz: Türkçe Şiirler adıyla çıkan kitapçık, herkesin dikkat nazarını çekecek, misli görülmemiş bir eserdir. Sahibi Mehmet Emin Beyefendi, bu kitapta bulunan dokuz parça şiiri ile, bizim arzu ve tavsiye ettiğimiz çağrıyı açtı.**»

Servet-i Fünun'cular; başta Tevfik Fikret olmak üzere katı gerçeklere yön veriş bakımından, bu şiirlerin karşısına çıkmadılar. Önce beğenir göründüler. Edebiyatta yeni bir çağrın açıldığını kabullenmek zorunda kaldılar. Bunlardan Halide Edip Adıvar, bu yeni şiirle-

rin kendisinde yarattığı oluşumu, sonradan şu sözlerle süslemiştir:

«Babamın dizinde okuduğum bu kitap, (Türkçe Şiirler), Kur'an'dan, iyilikten, hayattan ve ölümden bahsediyordu. Hava, yeşillik, hayat hep Allahtan geliyordu. O kadar samimi ve basit idi. Bununla beraber, bu basitlik arkasında, insaniyetin ardından koştuğu bir ruh vardı.»

Rıza Tevfik ise, gümbür gümbür gökyüzüne ses veren bu coşkun ve yenilik getiren şaire hayranlığını şöyle sesleniyordu:

«Siz Türk'lüğe hakkiyle âşinasınız. Zihninizdeki fikirlerin doğuşu, gönlünüzdeki hislerin tecellisi aslen Türkçe oluyor. Türk olarak düşünüyorsunuz. Türk olarak yazıyorsunuz. Türk olanların cümlesi, sizin şiirlerinizde en mukaddes, en aziz, en samimi hissiyatlarının yankılarını buluyorlar. Hepsi memnun, hatta mağrur oluyorlar.»

«Türkçe Şiirler»i, diğer ülkelerdeki Türkologlar ve edebiyat bilginleri de çok beğenmiştiler. «Osmanlı Şiirinin Tarihi» adlı eserin yazarı Mr. Gibb: «Siz geldiniz, ne şarka ne de garba bakarak kendi vatandaşlarınızın gönlünü okudunuz. Ve bunların hislerini, kendi lisanları ile edibâne bir tarzda arzettiniz.» diye övücü bir mektup göndermişti.

Minorski ise (Rus Türkoloğu), Türkçe Şiirler" Rusçaya tercüme ederek, yayınladığı kitaptaki önsöze şunları kaydetmişti:

«Emin Bey'in, temiz lisan kullanmak, Türkçe şiiri kendisine uygun olmayan aruz vezninden kurtarmak, halkı sevmek, samimi ve insaniyetperver mevzular seç-

mek gibi kendine has ve unutulmayacak hizmetlerini hatırlayarak, temenni ediyoruz ki; Türk edebiyatının bu sağlam ve taze şiir goncası, tamamen açılsın ve şairin çalışmaları uzun zamanlar sürsün.»

Görülüyor ki; Mehmet Emin Yurdakul, çağındaki bütün yazarlar tarafından da beğeniliyor, teşvik ediliyordu. Ama bu onun hakkıydı. Zira, Namık Kemal ile başlayan vatanperver fikir yapısı, daha mutlak değer kazanıyordu ve halkı saflarına geçiriyordu. Soyut ve kavramı güç bir yurtseverlik yerine, toprağa ve üstünde yaşayanlara adanmış yurtseverlik anlayışının bayrağını dikeyor ve halkçılığın babası oluyordu.

«Çifte giden babalar, ekin biçen genç kızlar, odun kesen analar»

Mısraındaki, belli yurt içinde yaşayan ve her yörede, her işte; ter döken, emek veren toprağın asıl sahiplerini ayrı ayrı dillendiriyor, birini diğerinden ayırıyordu. Ve onları gördükleriyle, bildikleriyle, düşündükleriyle eş anlamda çizgiliyor; yaşamlarını sırlı bir ayna gibi onlardan alıp, onlara veriyordu. Kuşkusuz yoktu Mehmet Emin Yurdakul'un. Diyeceğini hiçbir koşulun, hiç bir kuralın ardına saklamak istemiyordu. En kısa ve en özlü mısralarla kesin bağıırıyordu:

**Unutma ki, şairleri haykırmıyan bir millet
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir.**

Ne varki, şiiri belli hedeflere götürmek ve gayesini en yüce tepelere ulaştırmak isteyen Mehmet Emin'in mısraları, edebi açıdan zayıftı. Çok az şiirinde mısra güzelliği ve konu gücü görülmektedir. Şiirini hece vezni ile yazmış, fakat, Türk hecesinin ahengine ve zevkine va-

ramamıştır. (Dört - üç), (altı - beş) gibi yedili ve on birli Türk vezinleri dururken Mehmet Emin on - altılı, on - dokuzlu kalıplar kullanmıştır.

ŞİİR GÜCÜ

Ömür boyu çabasına ve bütün isteğine rağmen aydın sınıflara seslenmekten öteye geçememiş, ancak bir kaç şiirini halka iletebilmiştir.

Şair; bilinen Türk vezin kalıplarını kullanmadığı gibi, koşma, türkü ve benzeri halk şiiri nazım şekillerini de bırakarak sone, serbest şiir gibi ilk örnekleri Servet-i Fünun'da görülen yabancı şekillerle yazması, çağdaşları gibi batı taklitçisi görünümünü kazandırmıştır. Yurdakul'un şiirlerinin bazıları, inanç ve dil yönünden zıt oldukları halde, Tevfik Fikret'in «Haluk'un Defteri» adlı eserindeki sosyal ve insancıl kavramları, Mehmet Emin de benimsemiştir. Ve Fikret'in yaptığı gibi Mehmet Emin de nazmı nesre yaklaştırmıştır. Ayrıcalıkları şuradadır ki, katı gerçeklere ve halkın ertlerine eğilme açısından ve Anadolu insanını tanıması bakımından Mehmet Emin, Tevfik Fikret'ten çok önde yer almaktadır. Dil konusunda da önemli aşamalar ve çabalar gösteren Mehmet Emin istediği düzeyi bulamamış, Karacaoğlu, Köroğlu gibi halk destanlarının yalın anlatımının sırrına erememiştir. Ve dilde, vezinde, biçimde istemesine rağmen halk kaynaklarına varamamış olması, şairin şiir gücünü azaltmıştır.

Mehmet Emin Yurdakul, doğuştan bir sanatçı içeriğinde değildir. Fakat, çok iyi duyan, seven, acıyan ve

duygularını, belleğine sığdırılan felsefe ile, yeterli güçle anlatamayan bir şair olarak kalmıştır.

Hemen hemen bütün şiirlerinde; milliyetçiliği, halkçılığı ve insancılığı işliyen şair; bu açılardan bir çığır açmış ve Türk edebiyatına, Türk şiirine yepyeni kavramlar kazandırmıştır. Böylelikle, 1920 yılından sonra yavaş yavaş bütün yurda kol açan, 1940 yılından sonraları ise korkunç bir hızla gelişen, türlü renkler, türlü anlamlar kazanan halkçı, Anadolu'cu, köycü yeni kuşak şairlerine öncü olmuştur.

Mehmet Emin Yurdakul'un Adana'da nutuk halinde okuduğu ve sonradan (Dağlılar) adını verdiği «Mustafa Kemal» eserindeki mensur şiirin son bölümü şöyledir:

«...Bu sırada «Seyhan»a baktım: Bu ihtiyar nehri tufandan evvel doğan bir lâyemut(*) şairin vecd(*) ve heyecanı içinde gördüm. Bunun da ilâhi parmaklarla çaldığı sazının altın tellerinden yeni nağmeler yükseliyordu, dünyanın tanıdığı ilâhi sesiyle bir yeni tarihin yeni zaferini terennüm ediyordu.

Bu sese doğru gittim; burada bir çok dağlılar vardı: muharipler vardı; kadın, erkek, çocuk, ihtiyar bir çok insanlar meydanı çemberlemişlerdi. Sanki şiir ve sanatının yeni bir sihir ve füsünunu (*) dinliyorlarmış gibi hepsinin gözleri Seyhan'daydı. Buradakiler Adana'nın, Çukurova'nın ateşten ve demirden, kurtulmuş o çocuklarıydı ki, hakkın ve hürriyetin zafer ve şeref gününü selâmlamak için, her yerden akın akın gelerek buraya toplanmışlardı. Bu aziz günü kutluyorlardı.

(*) **Lâyemut:** Ölümsüz.

(*) **Vecd:** Kendinden geçme.

(*) **Füsun:** Sihir, büyü.

Bu ilâhî hâyâl benim ruhumun gecelerini, ifritlerini (*) altın asasıyle, altın kargısıyla öldüren bir güneş oldu ve fikrimde doğan yeni şafaklar bu ölen gecenin, bu ölen ifritlerin kanıydı.

Bunun önünde ben karanlıktan aydınlığa çıktım; kendimi yeni ruhun yeni bir nura, yeni bir rüyaya doğru uçuşu, yeni bir insanın yeni bir mefkûre yolunda, yeni bir fethetme doğru yürüyüşü huzurunda buldum. Kalblerin çekliklerden, aşkların ateşlerden daha kuvvetli olduğunu anladım. Ebedî zaferlerin siyah harabeler, kırmızı mezarlar üstlerinden felâket ve ölümlere karşı: «Hak» diye haykırırlara mukadder olduğuna bir kere daha inandım. İnandım ki, bu başlayan dünyada yüzlerine kapanan tunç ve demir kapıları baltaları ile yıkan, boğazlarının işittiremediği davalarını, kılıçlarının ağızlarına söyleten muharipler var. İnandım ki; bu yeni devirde alınları ve ruhları ayaklarının altında görmek istiyen yabancı mabûtları (*) çekiçler gibi sert ve ağır yumruklarıyla taş putlar gibi kırıp yerlere geçiren kahramanlar var: İnandım ki, bu yeni nesillerin içinde hırs ve gururların satır ve zincirlerini yakıp eritmek için bir dünya yangını tutuşturabilecek, kırmızı bayraklı «Hökâ» ların önünde hürriyet türkûleri ile gökleri dolduracak ihtilâln çocukları var. İnandım ki, bu yeni güneşlerin altınla, Peygamberlerin ateşleri ile gelenlerin dudaklarından söylenmeye cesaret edilmeyen en korkunç kelimeleri bal şerbetleri gibi içmiş ve başlarından yeni fırtına havası getiren asrın rüzgârı geçerek saçları gibi fikirleri de dalgalanmış yeni insanlar var .

(*) İfrit: Cin.

(*) Mabûd: Tapınılan.

Bu mucize önünde benim serkeş, asi ruhum küçüldü ve eğildi. Eski dünyanın surları üstünde Baltazar'ın Babil duvarlarında okuduğu ateşten harfler gördüm. Büyük vakıaları gibi siyah gecelerin derinliklerinden esrarlı sesler duydum. Karşımda yeni müncilerin (*) asalarıyla gösterdikleri yeni dünyaların altın kalıplarını ve aşk mabetlerini buldum; kaybettiği cennete kavuşacak bir adam gibi sevindim...

...Ben bu aziz ruhlara selâm ve hürriyetimi sunmak, şiirlerimi terennüm etmek için sazımı elime aldım. Göğün alevlerle tutuşan kubbelerinden kalbim için ateş istedim, arzın defne dallarıyla, bayraklarla donanan yüksek kapılarından alnım için gurur istedim; ormanların nefhalarından (*) ciğerlerim için nefes istedim. Denizlerin dalgalarından dudaklarım için nefha istedim. Lâkin, kendimi dağların keçi çobanlarından daha âciz gördüm. Ve ellerimin içindeki sazı adi bir tahta parçası kadar samit (*) buldum.

En büyük şairlere gittim; Onların altın rübablarından destanlar, kasideler dinledim. Hepsi bana, benim gibi aynı mucize önünde kalan bir şairin sözlerini söylediler: «Bu büyüklüğün önünde susmaktan başka bir şey yapılamaz; bunu yalnız dua halinde bulunan sade ve aziz ihtiyârların, sade ve aziz kadınların mütevazî sesleri ve göz yaşları söyleyebilir.» Dediler. Başka san'atkârlar aradım; bunlarda bana ötekilerin söylediklerini başka bir yolda tekrâr ettiler: «Bu alınları, bu ruhları kimin eli, hangi

(*) Münci: Kurtaran.

(*) Nefha: Ölünün ardından sesli ağlamak.

(*) Samit: Sessiz, cansız.

heykeltraşın çekici yontabilir? Hem buna ne hacet!.. Onlar kendi heykellerini kendileri yonttular; kendi sütunlarını kendilerinde yükselmiş bir kapıyı, bir zafer kapısını gösterdiler.

Kapıya doğru gittim; bunu eski Roma'nın Tebin, Persepolis'in, Babil'in yüksek kemerlerinden, muhteşem buldum. Dârâ'ların, Sezar'ların, İskender'lerin zafer arabaları ile, büyük tantanalı alaylarla, meşalelerle, şenliklerle girdikleri bütün kapılardan şerefli buldum.. Bu kapının üzerinde bütün panteonların dikili taşların, tunç levhaların, mermer duvarların üstlerinde yazılı kitâbelerden daha ilâhî yazılar gördüm. Bunlar beşeriyetin ihtiraslarla dolu gözlerine peygamberlerin mukaddes kitaplarla getirdikleri hikmetler gibi şu aziz satırları okutuyordu: «Burası hürriyetin diyârıdır; günahkâr vücutlar mukaddes toprakları çiğnemiyeceği gibi, buraya da hiç bir harisin ayakları basamaz. Ey hayatın yolcusu! Sen her kim olursan ol, bu kapının önünde dur! Burada hırs ve gururunu eski bir zırh, eski bir tolga gibi soyun! Burada kin ve intikamını bir kanlı kılıç, bir kanlı mızrak gibi kır ve at! Buraya çıplak bir ruhla, saf bir kalble hakkın mebbeine girer gibi hürmetle gir. Bil ki, burada vatan için aşklarına ve rüyalarına vedâ etmiş, hürriyet için sevgililerinden ayrılmış bir çok canlar vardır. Burası bağrıları yanık ninelerin, yüzleri solgun bakirelerin, âlillerin ve ihtiyar babaların, öksüz ve yetim çocukların memleketidir. Burası bir hür milletindir, burası Türkündür!»

Ben bu kapının önünde tarihin kapıları, Allah'ın ebediyet kapıları önünde bulunuyormuşum gibi hürmet dolu bir kalble, hürmet dolu ruhla durdum; mukaddes bir mih-raba eğiliyor gibi beyaz başımla, beyaz alnımla eğildim.

Başımı kaldırırken baktım ki, benim eğildiğim yere aşkın ve hürriyetin bütün milletleri de eğiliyor. Bütün dünya ve bütün beşeriyet de eğiliyor. Mağrur oldum; alnımı yükselmiş buldum. Göklere dokunuyormuş gibi hissettim. Artık burada benim ay ve yıldızlarla hâleli (*) alnımda altın taçtan daha değerli bir şey vardı: Bu, benim hürriyetimdi!...»

Mehmet Emin Yurdakul, diğer önemli nutkunu; 23-Mayıs - 1919 tarihine rastlayan bir cumartesi günü Sultan Ahmet Meydanı'nda vermiştir.

İzmir'in, Yunanlılar tarafından işgali üzerine; o gün, Sultan Ahmet Meydanı'nda yapılan büyük mitingi iki yüz bin kişi izlemiş, halk göz yaşları arasında konuşmacıları dinlemiştir. O gün, Sultan Ahmet Meydanı'na kurulan kürsüye asılan kara renkli bayraklar arasında Mehmet Emin Yurdakul büyük kalabalığa şöyle sesleniyordu:

«Kardeşler,

Keşke asırların geceleri ve dünyaların mezarları gözlerime dolarak, bir alil olsaydım. Sokak sokak dilense idim ve milletimin kulağını parçalayan bu felâket seslerini işitmeseydim; bu kara günleri görmeseydim. Keşke göğün yıldırımları, yerin canavarları birleşerek; beni kanlar içinde topraklara yuvarlasaydı da, vatanımın bu musibeti huzurunda bulunmasaydım ve bu azapları çekmeseydim. Zira, bu gün uğradığı felâket ve musibetler o kadar acı!..

(*) Hâle: Işık, parlaklık.

Evet kardeşler, biz mağlûbiyetten, vatan ve milletin acısından sonra; bu gün İzmir'imizin Yunanlı'lar tarafından işgal edildiğini görüyoruz. Acaba bu zulüm ve vahşet niçin yapılıyor? İzmir'i Yunanistan ve Türk'ü Yunanlı yapmak için mi? Hayır kardeşler, İzmir altı asırdan beri kırk ulu camiiin memleketidir. İzmir, yine o kadar zamandan beri şahamet ve adaletlerimize şahit olmuş azametli dağların oğuznameler, şehnameler dinlediği bir Türk toprağıdır.

Yıldırım Beyazıt'ların, İkinci Sultan Murat'ların altın kılıçlarının şerefli bir yadigârı (*) olan bu Osmanlı diyarı; tarihen, medeniyeten ve örfen Türk'tür, İslâm'dır ve daima Türk-İslâm kalacaktır. Bu aziz toprak asırlardan beri bir çok sarsıntılara göğüs germiş ve onun haris gözleriyle kendisine bakanlara karşı söylediği şu olmuştur: Düşman gelsin; benim yeşil dağlarımın, çiçekli yaylalarımın altında derin uçurumlar, karanlık mezarlar da vardır; benim evlâtlarım ölmeyi bildikleri kadar, öldürmeyi de bilirler. Türk'e gelince: Onun Allah'a secde eden, eğilen alnı; hiç bir esaret önünde eğilemez; onun kılıç ve sapandan başka bir şeyle nasırlanmıyan elleri asla zincirlere uzanamaz. O esir yaratmıyan Tanrı kendisini hür olarak dünyaya getirirken bilir ve ister ki, beşiğine kanat geren, mezarına da gölge vursun. O halde ben, bir memleket ve milletin tarihini bilmiyorum ki hangi kuvvet değiştirebilecek? Demir ve ateşi kardeşler, ben bunlarla hiç bir vatan ve ırkın öldüğünü iştimedim. Şerefli bir tarih ve medeniyete, sağlam bir fazilet ve ahlâka, zengin bir şiir ve edebiyata, dini ve milli anane-

(*) Yadigâr: Hediye, armağan, hatıra kalan.

lere, ırki ve vatan hatıralara malik (*) olan bir milletin mahvolduğunu tarih göstermiyor. Altın tahtları, granit kaleleri yakıp yıkan fatihlerin kılıçları her zaman millî ruhların önlerinde aciz kalmışlardır. İşte size Alman'lar, Rus'lar ve Avusturya'lılar tarafından parçalanan Lehistan! İşte size Prusya kartalının pençesine «Alsas-Loren, dünün o esir toprakları ki, bu gün beyaz kartallı ve üç renkli bayraklarını yine saraylarının ve mabetlerinin üzerinde dalgalandırıyorlar. Zira İslâv ve Cermen değildi. Onun o Miskiyeviçleri vardı ki, Lehli'lerin millî ruh ve vicdanlarında ölmez bir Polonya'yı yaşıtıyordu. Zira, Alsas - Loren Almanya olamazdı. Onun Ren Nehri'nin suları, ona «Marsayyez»leri terennüm ediyordu. Bu öldükten sonra dirilme mucizesini yapan millî ruh, Türk'de onun ruh ve ateş mabedinden ilhamını almıştır. O da ölümlerden kuvvet alacak, vatan ve mabedini, hak ve hürriyetini, namusuyla, kanıyla, bu günkü çocuklarıyla ve yarınki torunlarıyla koruyacak ve harisin gözleri onun memleketinde kanlara boyanmış taş yığınlarından ve silâhları ellerinde ölmüş mevtalardan (*) başka bir şey göremeyecektir!

Kardeşler,

Ben şu iki mukaddes mâbedin arasında, bizi birbirimizi sevmek için yaratan Tanrı'nın, bu saltanatının eşğinde bu hale nefret ediyorum. Yüreğim heyecanlar ve gözlerim yaşlar içinde olduğu halde, garbe (*) doğru dönerek haykırmak ve şunları söylemek istiyorum: Ey Av-

(*) Malik: Sahip.

(*) Mevta: Ölü.

(*) Garb: Batı.

rupa, ey Amerika; bunun mesuiyeti (*) sizin olacaktır. Biz 'Türk'ler düştüğümüz muharebeye (*) ve uğradığımız mağlubiyeğe rağmen...

Sizin o mütefekkirleriniz ve şairleriniz vardır ki, bunlar mesihlerin şakirtleri gibi bir damlacık insan kanında ve göz yaşında tufanlar kıyametler görürlerdi. En hak'ir bir insanın ölümünü bir yıldızın düşmesinden daha acıklı bulurlardı. Muharebenin, bu ölüm ekicisinin her adımında saçtığı felâketleri ve biçtiği matemleri(*) tel'in ederlerdi. İstirap çeken, ağlıyan, öldürülen, tezlil (*) edilen, esir olan beşeriyeti kurtarmak için ve onu hür yollardan nura, iyiye, doğruya, müsavata, hakka, hakikata götürmek isterlerdi. İnsanlığın o aşk ve adalet mâbedini kurmak isterlerdi ki bunun mihrabının önüne dünyanın bütün sefil mazlumlara gelsinler, dertlerini, azaplarını, feryatlarını, gözyaşlarını döksünler ve buradan ümit, teselli, kuvvet, hak ve hayat alsınlar. Biz de onlardan biri idik. Muhabereden sonra bizi karşısında görünce, insaniyet ve hürriyet namına muharebe ettiklerini işitince Sulhun hak ve adalet temin edeceğine ve artık devrin doğacağına inandık. Size uzattığımız ellerle, yükselttiğimiz feryatlarla, yalnız vatan ve mâbedimizde hür yaşamak hakkından başka bir şey istemedik ve bunu tevekkülle (*) bekledik. Lakin heyhat, bu gün Türk ve müslüman İzmir'in Yunanlı'lara açılması ve bir buçuk milyon Türk ve Müslümanın hukuk ve hürriyetinin iki

(*) Mesuliyet: Sorumluluk.

(*) Muharebe: Savaş.

(*) Matem: Yas.

(*) Tevekkül: Her şeyi Tanrı'ya bırakma, Tanrı'dan bekleme.

yüz bin Rum'a feda edilmesi bizi ümidimizin harabesi karşısında bıraktı.

Ey Şekspir'lerin, Prüdom'ların, Dante'lerin milletleri; hani nerde sizin o insaniyet ve adalet rüyalarınız?. Siz buna karşı ne diyeceksiniz? Soruyorum size, şu yirminci asırda, Romaların önünde alınlarına zafer taçları giyerek, kanları ve gözyaşlarını çiğniyen Jül Sezarlar devri midir? Değilse, Türk'ün hukuku, Türk'ün hürriyeti niçin tanınmıyor. Türkün vatani ve Türkün mâbedi niçin çiğneniyor? Bununla beraber kardeşler biz bütün felâket ve musibetlere, her şeye karşı memleket ve milletimizin hayat ve necatından umudumuzu kesmiyelim. Bilelim ki gökler fırtınasız, baharlar hazansız olmadığı gibi, hiç bir vakit insanlar da dertsiz kalmamışlardır. İstırap beşeriyetin talihidir. Mağlûbiyet her milletin hayatında mukadderatın elinden içtiği bir zehirdir. Lâkin fırtınalardan sonra parlak güneşler ve hazanlardan sonra güzel çiçekler görüldüğü gibi, dertlerden sonra da saadet günleri gelir. Eğer bir felâketten, mağlûbiyetten ders almayı bilirsek, şüphe yok ki bizim içtiğimiz zehir bir ilâç olacaktır.

Kardeşler,

Yunanları İzmir'den çıkarmak, eski ve yeni dünyalara hukuk ve hürriyetimizi tanıtmak istiyor musunuz? Öyle ise en önce aramıza girmiş olan nifakı öldürelim, kardeşliğe doğru bir daha geriye çekilmiyecek olan ellerimizi uzatalım. Hepimizin alnında vatan kurtarmak mefkûresi ve kalblerimizde milleti yaşatmak aşkı olduğu halde Halife ve Hakanımızın tahtının etrafında birleşelim. Her birimiz, hepimizin ve hepimiz her birimizin olalım ve yalnız iki kuvvete inanalım: Kendimize ve Cenabı Hakka!..

MEHMET EMİN YURDAKUL'UN ESERLERİ

Fazllet ve Asalet, 1892 (Nesir) — Türkçe Şiirler, 1899 (Şiirler) — Türk Sazı, 1914, 1969 (Şiirler) — Türk Yurduna; Ey Türk Uyan, 1914, 1961, 1966 (Şiirler) — Ordunun Destanı, 1915 (Şiirler) — Tan Sesleri, 1915, 1956 (Şiirler) — Dicle Önünde, 1916 (Şiirler) — İsyan ve Dua, 1918 (Şiirler) — Turana Doğru, 1918, 1973 (Şiirler) — Zafer Yolunda, 1918'de iki baskı (Şiirler) — Türk'ün Hukuku, 1919 (Nesir) — Dante'ye, 1920 (Nesir) — Mustafa Kemal, 1928 (Şiir ve Nesir) — Ankara, 1939, (Şiirler).

MEHMET EMİN YURDAKUL'U TANITICI ESERLER:

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref: Diyorlar ki, 1918.

YAZAR M. Behçet: Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı Tarihi 1938.

TEVETOĞLU Dr. Fethi: Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul, (Kopuz Der-gisi No: 6 Sayfa 209-240)

İSMAİL HABİB: Tanzimattan beri Edebiyat Tarihi, 1942.

İSMAİL HABİB: Tanzimattan beri Edebiyat Antolojisi, 1943.

ÖZÖN Mustafa Nihat: Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 1941.

YÜCEBAŞ, HİLMİ: Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul, 1947.

OĞUZKAN, A. Ferhan: Mehmet Emin Yurdakul, 1953.

AKYÜZ, Kenan: Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, 1958.

ORTAÇ Yusuf Ziya: Portreler, 1960.

YALTIRAKLI, Cevat: Vatan Şairi Namık Kemal, Millî Şair Mehmet Emin, 1960.

TANPINAR, Ahmet Hamdi: Yahya Kemal, 1963.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir: Türk Edebiyatı Tarihi, 1964.

AĞAOĞLU, Samet: Babamın Arkadaşları, 1965.

KABAKLI, Ahmet: Türk Edebiyatı, 1969 (Cilt: 3)

SOSYAL ŞİİRLERİ

A H R E T L İ K

— Buyurunuz kahvenizi.

Baktım: bir kız, köy kızı!..

Yanağının çıkıklığı, minimini ağzı,

Her bir halı: «Anadolu goncasıyım!» demekte.

İç çekişi, titrek sesi, o kızarmış gözleri,

Melül melül bakışları, bükük boynu, her yeri

Birçok şeyler okutuyor bu acıklı çiçekte!..

— Kızım. senin anan, baban, kimin, kimsen var mı?

— Var.

— Neredeler?

— Onlar, bacım, hepsi köyde kaldılar.

— Nerelisin?

— Boluluyum.

— Niçin geldin?

— Bunaldık;

Tarlamızı süremedik; yiyeceksiz, aç kaldık.

— Peki, senin İstanbul'a gelmen ile n'olacak?

— Benim birkaç yıllığımla babam öküz alacak!.

Ne acıklı bir haldir bu?.. Baba evlât satıyor,

Bir masumun gözlerine her gün yaşlar doluyor.

Bir el onun bal ömrüne her gün ağı (*) katıyor,

Bir çift öküz uğrunda bir kız kurban oluyor

Bari sizler dokunmayın, şu yuvasız kuşçuğa;

Dokunmayın, memleketin şu bereli gülüne;

Dokunmayın, annesizdir; dokunmayın çocuğa;

Dokunmayın, şimdi ağlar; dokunmayın gönlüne!..

(*) Ağı: Zehir.

S Ü R Ü C Ü

Gidiyorduk: Kar üstünde bir incecik çığırdan;
Gidiyorduk: İri buzlar sarkıtmıştı her saçak;
Gidiyorduk: Ben hayvanın üzerinde, o yayan;
Gidiyorduk: Ben giyimli, o zavallı yalnayak.

Sefilciğin yırtık pırtık bir urba sırtında;
Görünüyor gibi idi vücudunun her yeri.
O çatlamış, mosmor olmuş dudakları altında
Birbirine vuruyordu beyaz, güzel dişleri.

— Oğlum, her bir seferinde sen kaç para alırsın?

— Bir metelik.

— Evin nerde? Kimin kimsen var mıdır?..

— Ne evim var, ne kimsem var...

— Gece nerde kalırsın?

— Ahırdaki gübrelikte... Sıcak olur, ısıtır.

Ey kimsesiz, sefil çocuk! ben seksen yıl yaşasam
Bu acıklı sözlerini hiç bir vakit unutmam...
Kim bilir ki bu akşam da böyle bir kış gününde
Sana karşı duvar olan hangi ahır önünde
Aç ve çıplak bir dilenci gibi titrer durursun?
Ellerini: «Açın!» diye hangi taşa vurursun?..
Ah, bu acı hallerini düşündükçe senin ben.

Soğuk bir şey duyar gibi oluyorum içimden.
Ateşleri beyaz küllü mangalımın başında
Vücuduma kar yağıyor gibi bir şey olmadaki;
İşte ben de senin gibi titremeye başladım.
Donuyorum, çekiliyor her yerimden hayatım!..

K İ B R İ T Ç İ K I Z

— Efendiler, kibrit, kibrit!... Üç kutusu on para!..
 Merhametli beyefendi! Annem hasta, ekmeksiz;
 Alın bunu, kuzum bana on paracık verin siz.

Yavrucuğun o lepiska, gür saçları dağınık,
 Gözlerinin altı çürük, yüzü kirli ve yanık,
 Üstü eski, ayağında koca bir çift kundura.

Şu talihsiz kızcağız da bir lokma ekmek için
 Sokak sokak: «Kibrit» diye dolaşıyor bütün gün
 Nice çirkin, firengili yüzlere:
 «Benim güzel beyim!» diyor, belki günde yüz kere.

— Kızım, senin baban kimdir? Senin evin nerede?
 Bak, kırk para vereceğim, sorduğumu söyle de.

Baban yok mu, bilmez misin onu sen?

— Benim babam yoktur, evet, bilmiyorum onu ben!...

Biçare kız, her bir yerde gariptir;
 Herkes onu: «Piç!» diyerek incitir.
 Onun zayıf vücudunun üstüne
 Bir kimsecik kanat gerip durmuyor;
 Onun için hiç bir yürek vurmuyor.
 Bugüne dek bilmemiş ki baba ne?...

Masumcuğu alçak görmek... Bu neden?
Bu çocuk da anasından doğarken
Minimini bir kanatsız kuş gibi
Yaratılmak kanununa baş eğmiş;
Öyle ise; suçsuz yere inciniş
Zavallının niçin olsun nasibi?...

Çalışıyor... Çalışmasın, ne yapsın?
Çalışmaktan başka yol yok ki sapsın.
Kendisiyiçin çabalayan kimi var?
Kimi var ki bir ekmeği: «Al, ye!...» der;
Bir şey veren, ondan da bir şey ister...
Ah yoksulluk, ah babasız çocuklar!...

BİÇAKSIZ KATİLLER

Diyorlar ki:« Bak, şu insan değil, canavar;
Bir masumu kaplan gibi parçaladı o alçak.
Mademki kan dökene ceza veren kanun var;
Bu hain de elbet bir gün ettiğini bulacak»!

Lâkin neden zindan, zincir, satır, her şey bunlara?
İçimizde katil olan bunlar mıdır yalnız?..
Her ölenin gövdesinde bulunur mu bir' yara?
İnsanoğlu, cinayetler yapmıyor mu bıçaksız?...

İşte size bir çocuk ki, sürünüyor sokakta;
İşte size bir kadın ki, iniliyor yatakta;
Bakın, bunlar bıçaklarla ölenlerden daha çok!..

Zavallılar, şu hayattan bir küçük tad almadan
Ağlayarak, inleyerek gidiyorlar dünyadan...
Ya ne için bu bıçaksız katillere bir şey yok?

ISSİZ EV

Acep şu ev neden böyle ıssız, sönük, karanlık?...
Bak içinde ne bir mum var, ne bir çocuk sesi var.
Kapısında bir aç toprak, bacasında viranlık;
Nerde ise temeline tüneyecek baykuşlar!..

Eğer bura bir ölüye mezar dahi olsaydı,
Yine onun eşiğinde ayak izi olurdu.
Zira ana kucağında bıraktığı evlâdı
Bir gün baba mezarını arayarak bulurdu.

Ah, ne olur şimdi şurdan biri çıksa, ses verse
Bana büyük, görülmemiş bir keramet gösterse...
Ben bu şeye şu dik başlı felsefemle inansam.

Evet, ruhum hayat sesi, insan sesi dinlese,
Hatta o ses feryat olsa, acı acı inlese...
Ben bu hale şu yaralı yüreğimle katlansam!...

B İ R G E N Ç K I Z A

Evet yavrum, musiki fikre kanat verdirir;
Ruhu, aşkın sedefli kumsalında gezdirir;
Gönle yüz bin hülyanın rüzgârını estirir,
Öksüz kalan hayata teselliler getirir.

Şu kadar ki, sizlere bundan elzem şeyler var:
Bir gün gelir, gençliğin rüyaları hep biter;
Kıskanç sevgi, yerini şefkat için hazırlar,
Bir beşiğin içinden bir bülbül ses: «Anne!...» der.

Eğer ki sen annelik sanatını bilmezsen
Yavrucuğun, hayatın kavgasında düşecek;
Etrafına en zalim yoksulluklar üşüyecek.

Ah, o vakit zavallı, acı acı inlerken,
Kulağına her makam bir hıçkırık gelecek;
Her perdesi kalbini kurşun gibi delecek.

N İ F A K

**Ey Vatanın ufkunda ıslık çalan baykuş ses!
Lânet sana, sus, boğul, kahkahanı artık kes!.**

Evet senin fırtınan her boradan zalimdir,
Senin alçak hırsların girdaplardan derindir,
Senin kanlı kinlerin kayalardan keskindir,
Senin mel'un (*) rüzgârın dünyaları titretir;

~~Senin mel'un rüzgârın dünyaları titretir;~~
Bir devleti öyle bir felâkete düşürür,
Tehlikeye atar ki, burda büyük bir millet,
Şeref, namus, hürriyet...
Bir geminin enkazı gibi batar ve çürür.

Ey tarihin feneri! Sen bizlere ışık ver,
Kurtarıcı nurunu şimşek gibi parılat,
Gözümüzü kör eden karanlığı aydınlat;
Neredeyiz? Nereye gideceğiz? Yol göster!

Ve gösterir ki: Zamanın kumlarında kaç mezar,
Şu uğursuz nifaka kurban olmuş kaç vatan,
Kaç zavallı Hindistan,
Kaç zavallı Buhara, kaç zavallı Kırım var?..

(*) Mel'un: Lânetlenmiş, kovulmuş.

Z A V A L L I L A R

Köy muhtarı beş yıl evvel kur'a çeken oğlüyçün
 Üç dört köyü üst üstüne aratarak birkaç gün
 Yetim, yoksul, yosma, güzel bir kızcağız bulmuştu.
 O yetimcik, kocasını kurtararak askerden
 Bu ocağa «evim» diye sevinerek girmişken
 Biraz sonra bir ortağın beslemesi olmuştu.

Bir yıl var ki dirlik yüzü görmemekte zavallı,
 Bir yıl var ki bir dul gibi yürek yanık, göz yaşlı;
 Bir yıl var ki ishak (*) gibi ah etmede her gece,
 Bir yıl var ki, ırgat gibi bayırların sırtında,
 Bir yıl var ki hayvan gibi yumruk, sopa altında.
 Şimdi ise kovulmaklık isteniyor bu evce!...

— Bu ne iştir?...

— Ne olmuş ki...

— Hiç bir şey yok, öyle ya,
 Hep işlerin oldu bitti, şimdi asker değilsin.
 Artık onu ne yapmalı?.. Yakalardan atmalı,
 Bir kahpenin kucağına yaslanarak yatmalı;
 Beride de o yetimcik varsın ölsün, gebersin.

— Bir suç muymuş, dörde kadar hakkım yok mu almaya?

(*) **İshak**: Serçegillerden uzun gagalı geceleri öten ve «is-haaak» der gibi ses çıkaran bir kuş.

— **Hakkın** vardır; fakat bir yol mollalardan sor, öğren,
Bak, bir molla sana der mi: «Bir karını hoş kullan;
Ötekini ağlat, inlet, her dakika ağula (*)..»
Ona günah değil mi ki göz yaşında boğula?
Öküz gibi..

— Edepsizlik edip durma oradan.

— **Söyle**, söyle, sövmek değil, öldürürsün istersen.
Çünkü benim hiç kimsem yok, yardımcım yok, yalnızım.
Ben yoksulum; senin baban, köyün zengin muhtarı.
Ben zayıfım; senin kolun benimkinden kuvvetli.
Sen ulusun, akıllısın; ben bir ahmak, bir deli.
Sen her şeysin; ben zavallı, eksik etek bir karı.
Lâkin ben de bir anayım!...

— Yıkıl şurdan!...

— Ya kızım?

Ya her gece yastığına yaşlar saçan o yavrum,
O, n'olacak?...

— O da gitsin cehenneme yolu var!

— **Ey** Allah'ın zalimleri! onu niçin aldınız,
Sonra böyle soldurarak çamurlara çaldınız?
Bir gün olur sizleri de öç alıcı Hak çalar.

— **Haydi** carlan gel gidelim, gel gidelim, gel kuzum.
Sus ağlama, benim ahu gözlü, yosma meleşim,
Artık bitti acı sözler, artık bitti dayaklar;
Onun olsun o bahçeler, o altınlar, inciler,
Onun olsun o tarlalar, o inekler, keçiler,
Onun olsun o dört gözlü, aksıvalı konaklar!...
Sana yeter benim damım, kara kuru ekmeğim!...

*
**

(*) **Ağu**: Zehir.

Bahtsız gelin, eski bir car (*) altında,
 Gözü arıda ağlayarak gidiyor...
 Nineciği bu zavallı kadın da:
 «Anan sana kurban olsun, sus!» diyor.

Yürüyorlar: sanki yaşlı her bir yer;
 Yürüyorlar: diken olmuş hep güller;
 Yürüyorlar: kan ağlıyor her ırmak;
 Yürüyorlar: bir taşlıkta yalnayak!...

Köyün büyük meydanına gelince,
 İçlerinden dediler ki: «Ah bu yer!...
 Burda neler yapılmıştı kaç gece?
 Hep yalanmış o dernekler, şenlikler!»

Biraz daha sağa, sola yüründü;
 Artık viran kulübecik göründü.
 İkisinin yüzünde de renk soldu,
 Kan çanağı gözlerine yaş doldu.

Zavallıcık eve girdi, yere döşek yayıldı;
 İçersine cansız imiş gibi düştü bayıldı.
 Ateş, alev içersinde dalıp dalıp gidişler
 Ninesini çılgın gibi sokaklara uğrattı.
 Ona köy köy hekim, hoca, ilâç, şifa arattı;
 Kadıncağыз bırakmadı baş vurmadık hiç bir yer!

(*) Car: Bir nevi çarşaf.

Bugün tamam onuncu gün. Hâlâ iyi olmadı;
Ne hekimden, ne hocadan hiç bir şifa bulmadı;
Hak'tan başka hiç bir yerden artık ümit kalmadı
Biçare kız pek bozulmuş, kadit (*) olmuş her yeri;
Yanakları deri kalmış, sönmüş güzel gözleri...
O ipince boğazında bir boğucu hırıltı!...

(*) **Kadit:** İskelet, pek zayıf ve kuru insan.

ANA İLE KIZI

— Anacığım, yanıyorum!...

— Ne istersin?

— Bilmem ki!...

— Biraz ayran içer misin?... Şifalıdır...

— Ha, peki...

— Vay başıma!... Her tarafı ateş gibi yanıyor!...

Yine daldı; bak bak, yine o çapkını anıyor.

Keşke o gün gelmeseydi; lâkin o, gitsin dedi;

Kendisi de, orda iken, gelmesini istedi.

İşte yine sayıklıyor.

«O nasılsa ben de öyle bir canım;

Niçin beni dövüyorsun?... Bak, çürüdü her yanımdı...»

Ah evlâdım, uğurunda ben kendimi kul ettim;

Genç ömrümü yüz bin mihnet içersinde tükettim.

Seni baban bir yaşında yetim koydu kucakta;

Ne çul vardı altta üstte, ne od vardı ocakta;

Ben seninçün tarlalarda kan terlere batardım;

Pazarlara yalın ayak koşar, odun satardım

Bir kerecik gülmen için bir soytarı olurdum,
Bir damlacık göz yaşında ne ağular bulurdum;
Ah ben seni, çiçek gibi, esen yelden korurken
Taş yürekli bir canavar pençesine düştün sen'..

Sayıklama pek sıklaştı:

«Bu gece de koynunda!..

Bak. sağ kolu işte yine, yine onun boynunda »

Merhametsiz!.. Evlâdımın eksiği ne, suçu ne?..
O, yüzünün akı ile girmedi mi evine?
Bunca yıldır bir aybını söyledi mi bir insan?
Ocağına canla, başla olmadı mı kul, kurban?
Ah, sen onu tepe tepe kullanarak yıllarla,
Sonra bunca emeğini yaratmadın bir pula!...

Benim yavrum şu iki yüz evli köyde bir idi.
Bu yerlerde onun yoktu güzellikte menendi (*).
O açılmış gül yanağı, süt köpüğü gerdanı,
On beş örgü sırma saçı bayıltırdı insanı;
İşte hâlâ baygın, lâkin yine ahu o gözler!...

Ah, o vakit vermeliydim istiyorken o rençper!..
Kandırdılar, bana: «Kadın, ver kızını zengin yer;
Sakın dönme bırak, yetim rahat etsin.» dediler.

Ben biçare, bu sözlere budalaca inandım;
İnsan yüzlü şeytanların düzenine aldandım.
Sanmıştım ki: nerde altın varsa dirlik ordadır;
Bir insana zenginlikler saadetler yaratır.

(*) Menend: Eş, benzer.

Ne o kızım? O tarafa bakma yavrum, bak bana;
Gözlerini bana çevir, çevir kızım bu yana!...

«Geliyorum!»

Gözler döndü. Ah, uçuyor yuvadan!..
Ey kurumuş sarı ota can verici Yaradan!
Sen yavrumu ıssız kalan ocağıma bağışla;
Yetimimin mezarında yaş saçtırma bu dula.

«Çabuk olun; nerde benim telli pullu duvağım?..
O boşamış, artık orda değil imiş otağım;

Düğün, düğün!»

Ah, gözleri yukarıya dikildi,
Ne oluyor? Niçin öyle birdenbire irkildi?...
Deli karı, hiç kimseyi görmedin mi ölürken?

Can veriyor!...

Gitti, gitti, gitti gitti elimden;
Gitti gitti, uçtu kuşum, ıssız kaldı yuvası;
Gitti, gitti, soldu gülüm, yas bağladı burası...
Ah, ben artık şimden sonra nerelere gideyim?...

Yavrum, yavrum! artık sensiz bu dünyada nideyim?
Sendin garip gönlün eşi, viran evin çerağı;
Sendin ömrün tek ümidi, zayıf elin dayağı!
Bundan sonra benim için bütün dünya mezardır;
Dağlar, taşlar... her şey bana seni söyler, ağlatır!.

Yavrum, yavrum! bu dünyada bir murada ermeden
Kara toprak içersine gireceksin yarın sen.
Dilerim ki sana eden hainler de bulsunlar
Bir gün dirlik görmesinler, canlarından olsunlar!.

Ey Allah'ım! artık beni yaşatmakla kayırma,
Sen yavrumun vücudundan vücudumu ayırma.
Divanında (*) evlâdımın davasını görürken
Bu davada beni dahi hazır eyle o gün sen! ...

(*) **Divan:** 1) Eski çağlarda Türk ulusunun en yetkili yürütme organının adı, 2) Kıyamet gününde Tanrı önünde hakkının ve haksızın ayrıldığı yer.

O N P A R A V E R

— Beyefendi, çoluğunun, çocuğunun başıyçın
 On paracık sadaka ver; ihtiyarı sevindir.
 — Öf, usandık bu dilenci sürüsünden, bütün gün.
 Allah versin!

— Elim tutmaz, gözüm görmez, alildir!

— Allah versin...

Allah versin, yalan değil, pek gerçek
 Evet, Allah bu âlemde büyük, küçük herkese
 İsteddiği şeyleri hep, çalışırsa verecek;
 Lâkin onun eli tutmaz, yahut gözü görmez,
 O bir çuval kemik gibi sürüklenir durursa,
 Süprüntülü kaldırımlar, keskin taşlar, vurursa...
 Sorarım ki bu sakatçık ne iş görür, ne yapar?...

Toprak ondan nesi varsa esirger:
 «Sen değilsin benim için ter döken;
 Açlığından her ne olşan, gebersen,
 İşte her şey, fakat sana vermem.» der.

İnsan onu iter kakar, azarlar;
 Hiç demez ki: «Bu mahlûk da insandır,
 Bu kalbi de acı sözler sızlatır,
 Bunda dahi her ruh gibi bir ruh var.»

On para ver, bir düşmüşse el uzat;
 Sağlamlara: «Yardım!» diyor bir sakat;
 Zenginlikten hak istiyor yoksulluk.

On para ver, her gün gibi bugün de,
 Çörden çöpden bir kulübe önünde
 Ah, kim bilir, bekliyor kaç çocuk?...

ÜLKÜCÜ ŞİİRLERİ

S A K I N K E S M E

Ey hemşeri! Sakın kesme, yaş ağaca balta vuran el unmaz.
Na, kütükler!.. Nice yıldır hiç birine kervan gelmez, kuş
konmaz;
Bunları kes, o baltanla bu çürümüş ağaçları yere ser.

Bak, sizin köy şu yemyeşil koruluğun gölgesinde ne güzel..
Gönülleri açmadadır, yaprakların arasından esen yel.
Yazık, günah olmaz mı ki, çıplak kalsın bu zümrüt yurt,
şirin yer?

Hem dünyada en birinci borç değil mi her kula
Bir tohumu fidan yapmak, fidanı da bir orman?..
Eğer böyle olmasaydı, ne kalırdı oğula:
«Mirasımı artır!» diye öğüt veren atadan?...

Sakın kesme, her dalından bir güzel kuş ses versin;

Sakın kesme, şu sevimli köye kanat kol gersin;
Sakın kesme aziz vatan günden güne şenlensin!...

Y O L C U

— Fırtına var...

— Varsın olsun, kıyametler koparsın;
Sen yolunda bir büyük dev adımıyla ilerle.
Durma, yürü; ayakların yürümekten kabarsın;
Ölümlerden kurtulunur ileriye gitmekle!...

Zıyanı yok, sendele, düş; şu geçitten uzaklaş
Atacağın her adımla menziline (*) koş, yaklaş;
Yürü, yürü, yarı yolda kalma, haydi ileri!
— Ooh, çığ uçuş...

— Görüyorum, lâkin bundan ne çıkar?
Sen yolunda bir dev adımıyla ilerle.
Durma, yürü; insanoğlu ister ise dağ yıkar;
Kayalıklar bir yol olur, bir parçacık emekle!.

Bak, şu sarp, dik dağ başına; işte ayak izleri!
Bunlar bütün senden önce geçenleri gösterir;
Yürü, yürü, artık yeter korkaklığın elverir!...

(*) Menzil: Hedef.

Z A N A A T

Büyük asır, ahaliyi bahtsız eden meseleyi halletti;
İsli, viran çatıların önlerinde dolaşmaya başladı;
Unutulan milyonları yeni yeni hünerlerle aşıladı;
Nasır bağlı ellerin de asaleti olduğunu öğretti.

İşte şimdi bizim dahi elimizde alet görmek istiyor
Ve herkese: «Sen seninsin, firavunlar zamanında değilsin!
Ne istersen, o olacak; ister misin talih sana eğilsin?
Öyle ise yanıma gel, al, şu işçi gömleğini giy....» diyor.

Mademki biz de bugün şu Avrupa toprağının oğluyuz,
Medeniyet hayatına bizim dahi kucağımız açılmış;
En küçük bir köyümüze binler ile ihtiyaçlar saçılmış.

Artık bize eski Asya âleminin geçinişi tat vermez,
Hür ve mesut olmak için bozkırların çobanlığı evermez;
Bu saatta değişmeğe, iş erleri olmaklığa borçluyuz.

H A K K A N İ Y E T

Demişler ki: «Kahramanlık diker, fakat hakkaniyet
yaşatır.»

Hakkaniyet: Evet buna, yüreklerde her şeyden çok aşk
vardır.

İnsanoğlu istiyor ki, kendisinin bu öz hakkı verilsin;

Doğduğu gün hayatına adanılan saadete erilsin.

İşte size bir son harta!... (*) Bakın bunda yeni yeni
şeyler var:

Bu bir asır evvelkine benzemiyor, başkalaşmış boyalar.

Dersiniz ki, bu şeyleri yapan nedir?

Hakkaniyet bu parmak!...

Bu odur ki, her ülkenin talihine bir renk vurmuş, vuracak.

Ey hâkimler, haksız hüküm mülke bir top güllesinden ya-
mandır;

Bir yüreği kaybeylemek bir tabyadan (*) daha büyük zi-
yandır,

Sizin her bir hükmünüzle devlet âdil, yahut zalim olacak.

Her ne vakit: «Mahkemeler vardır!» diye herkes hakkı ta-
nırsa,

Zayıf köylü ıssız, izbe çatısını bir istihkâm sanırsa...

O saatta haris düşman, kadın gibi saçlarını yolacak.

(*) **Harta:** Harita.

(*) **Tabya:** Askeri yerleşme.

Ç İ F T Ç İ L İ K

— Altın, altın...

— Hayır kardeş, sen bu fikri değiştir;
Altın devri çoktan geçti, şimdi demir devridir.
Divanedir o tembel ki, demirlere hor bakar;
Ondan sonra gece, gündüz altın diye sayıklar.

Şu gördüğün hakir şeyler: Tohum, öküz, bel, orak...
Senin asıl unmaklığın bunlar ile olacak.
Bunlar saçmış, bunlar saçar, her ocağa bereket;
Sen bunları şu dünyada her şeyden çok takdis et (*)

Eğer biri elindeki sabanını isterse:
«Ağırınca işte altın! Onu bırak at!...» derse...
Buna asla tamah etme, el uzatma sakın sen.

Çiftçi olmak büyük şeydir, ekin yurdu şenletir,
Saban aziz bir alettir, alın teri bir zevktir;
Sen bu zevki bulamazsın, başka yolda gidişten!...

(*) **Takdis et:** Kutsallaştır.

E Y G E N Ç Ç İ F T Ç İ

Sabanının demirini yaratan
İstemiş ki, yeryüzünde eşsiz olan şu vatan,
Şu çiftçilik memleketi şenlene;
Onun için kuvvet vermiş senin dahi pençene.

Bak! Ne güzel, ne bulunmaz ovalar...
Toprakları altın olan bu yerdir;
Bu yerdir ki, her yanından su çağlar;
Bu yerdir ki, bir kileye yüz verir!...

Haydi yürü, sen herkesten geç kaldın;
Çarığı çek, öküzleri sür yola.
Baş ucunda altın topu evlâdın
Bak, nereyi gösteriyor parmakla!...

Biz Türklere: «Çiftçi millet» diyorlar.
Evet, Oğuz Han gününden elimizde saban var:
Bizim için en aziz şey topraktır.
En iyi hal alında ter; elde nasır olmaktır.

Ç Ö M L E K Ç İ

Sanayi Mektebi Talebesine

Köyde idik, bir sabah, hava almak istedim;
Çocuğuma: «Seni de götüreyim, gel!» dedim.
Baba oğul kırlarda bayırlarda dolaştık;
Elmas gibi parlayan bir pınara yaklaştık,

Söğütlerin o zümrüt gölgesinde oturduk.
Bu sırada, arkadan bir ses duyduk: Bir çocuk.
Sol elinde bir bakraç, sağ elinde bir testi;
Su başında bunları doldurmaya getirdi.

Ben testiye gösterip şöyle dedim: — Oğlum, bak!
Bilir misin, hamuru bunun nedir? Şu toprak!...
Toprak diyip hor bakma; o bir aziz sinedir,
Çocukları üstüne titreyen bir ninedir.

Ondan bir şey isteyen hiç bir vakit boş kalmaz,
Yoksulluğun karanlık zindanında bunalmaz.
Şu kadar ki o, terli alınları alkışlar,
Nasır bağlı ellere zenginlikler bağışlar.

Her gördüğün şen yuva, mesut insan onundur;
Bu dünyada çalışmak herkes için kanundur.
Çömlekçi de başını bu kanuna eğerek
İçersinden demiş ki: «Bana dahi iş gerek;

Bir insanın elinden bir şey yapmak gelirken
Zengin yerin üstünde yoksul kalmak. Bu, neden?
Eğer kişi sefilse, bu kendisinin suçudur;
O isterse saadet sarayında oturur.

Çömlekçilik, hayır ben, hiç bir işten utanmam;
 Canım tene oldukça çalışmaktan usanmam.
 Benim kirli önlüğüm bana büyük şan verir,
 Bir zanaat (*) adamı olduğumu gösterir.

Yüzde isler, çamurlar... Bunlar leke değildir;
 Irz ve namus karası alnı yere eğiltir;
 Yiyeceğim ekmeği terim ile kazanmak
 Benim için mukaddes bir vazife olacak!...»

Bu erkekçe düşünce onu işe saldırtmış,
 Çömlekçinin çamurlu teknesine daldırmış,
 Pek az vaktin içinde zanaatı öğrenmiş,
 Yeni biçim testiler yapmağa özenmiş.
 Bu uğurda yorulmuş; gece, gündüz didinmiş;
 Lâkin sonra ün almış, birçok para edinmiş!

Bak evlâdım, zanaat, ne mübarek bir iştir;
 Şu çığnemen toprağa nasıl şeref vermiştir.
 Bir ustanın elinde her şey değer buluyor;
 Hakir çamur yığını halis altın oluyor!...

(*) **Zanaat:** Sanat, iş gücü.

D E M İ R

Sanatkâran Cemiyetine

Şu karanlık, dar mağara mezar gibi bir yerdir; ‘
İçersinde ne güneş var, ne de sağlam hava var;
Üzerinde sızan sular, sarkan keskin kayalar
Kapısından bakanların tüylerini ürpertir.

Burda nasıl çalışıyor, şu sıtmalı amele?
Zavallıda vücut zayıf, beniz kansız, sırt kambur,
Ayak çıplak, o sıırılsıklam olmuş olan üst çamur..
Acep nedir çıkardığı bunun, bunca emekle

— Ey hemşeri, çıkardığın o kara taş ne?

— Demir!..

Alkış sana, ey herkesin hor gördüğü amele!
Medeniyet yapısını sen kurdurdun bu nesle.

Demir, evet bu madendir: Sanatların hayatı;
Bunun ile bütün dünya çöl halinde kalmadı;
Bunun ile bugün insan bahtiyardır, serbesttir!...

D E M İ R C İ

Ben bir küçük çocukken bir zavallı sefildim.
 Ömrün ağır yumruğu beni dahi inletti,
 Kopardığım feryadı yine bana dinletti;
 Çok vakitler hiç kimse sormadı ki: Ben kimim?...

Lâkin bir gün dedim ki: «Benim gibi en sağlam,
 En kuvvetli kollara sahip olan bir adam
 Kendi gibi bir kuldan
 Bir merhamet umarak ekmeğini dilenmez.

Yeryüzünde kendine av bulacak bir aslan,
 Başkasına güvenmez.
 Her bahtiyar alında bir kavganın teri var;
 Eğer kişi isterse talihini kucaklar!...»

Gençliğimin en tatlı, en ateşli yaşında,
 Şu örsümün önünde, ocağımın başında
 Çekicimle çalışmak sanatını buldum ben;
 Memleketin namuslu demircisi oldum ben.

B I R A K , Y A P M A

— Ne olacak şu dövdüğün ucu sivri demirden?

— Bundan hançer yapacağım...

— Bırak, yapma onu sen!

Elvermez mi akreplerin, zakkumların (*) zehiri?

Elvermez mi kaplanların, sırtlanların dişleri?

Elvermez mi ellerdeki bunca kanlı aletler

Ki her biri cana kıyar, yara açar, kan döker.

Bak, şu ıssız, viran kalan örümcekli ocağa;

Bak, şu boynu bükük duran benzi soluk çocuğa;

Bak, şu taze öksürüklü, zavallı dul geline;

Bak, şu yaşlı kadıncığa!... Bunlar her gün ah ile;

«Lânet! Lânet!...» demedeler, onu yapan bir ele...

O şeyler ki insanlığa ziyandır;

Sen onlardan ellerini sakındır.

Sen her vakit iyileri sev, acı:

Kötülere olma sakın, yardımcı!...

Elindeki o demirden orak yap;

Şunlardan da: Sapan, keser, nacak yap;

Kazma, kürek, her şey... dövsün çekicin;

Yalnız bunu, yalnız bunu dövmesin!...

(*) **Zakkum**: Cehennemde yetişen zehirli ağaç.

B İ R A K B E N İ H A Y K I R A Y I M

Ben en hakir bir insanı, kardeş duyan bir ruhum;
Bende esir yaratmayan bir Tanrı'ya iman var;
Paçavralar altındaki yoksul beni yaralar;

Mazlumların intikamı almak için doğmuşum.
Volkan söner; lâkin benim alevlerim eksilmez;
Bora geçer, lâkin benim köpüklerim kesilmez.

Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et!
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;

Zaman ona kan damlayan dişlerini gösterir.
Bu zavallı sürü için ne merhamet, ne hukuk;
Yalnız bir sert bakışlı göz, yalnız ağır bir yumruk!...

YA BİR MEZAR, YA ZINDAN

Bu millette zalime dinsizden çok kinler var;
Bir taht âdil değilse, mihrap olsa parçalar.

Sen bu kinden kork, sakın,
Elindeki kuvvetle kalbin gurur duymasın.

Sonra senin yedi kat surlu büyük sarayın,
Dört yanını kuşatan hafiyeler alayın,
O ateşin, demirin,
O zindanın, sürgünün, cehennemnin, her şeyin...

Bir milletin önünde bir örümcek ağıdır;
O, bir saat içinde bu kuvveti dağıtır;
Anlatır ki: Adalet, her bir şeyden yücedir;

Mazlumların kolları birer pulat (*) pençedir.
Hak girmeyen sarayın akıbeti: Kül, duman;
Müstebidin (*) nasibi: Ya bir mezar, ya zindan!...

(*) **Pulat:** Çelik.

(*) **Müstebit:** İstibdat süren, zalim.

YAVRUMUZU ÇOĞALTALIM

Bu dünyaya her bir doğan öyle uzun yaşamaz;
Çocukluğun hatta şu dar sınırını aşamaz.
Eğer böyle olmasaydı, şu mezarlar olmazdı;
Kara toprak o küçücük kemiklerle dolmazdı.

Evet, hayat bir incecik, körpe fidan gibidir;
Onu sıcak, soğuk, rüzgâr... yakar, kırar devirir.
Ah ne mutlu onlara ki, ulu ağaç olurlar;
Yemiş veren dallarında birçok kuşlar cıvıldar.

Mademki her insana uzun ömür sürmek yok
Madem ki hayat için her bucakta düşman çok;
Ne yapalım, buna karşı nasıl bir iş tutalım?

Çiçeklerden, böceklerden birer örnek alalım,
Yavrumuzu çoğaltalım, her yere kök salalım,
Böylelikle bir ziyana karşı iki artalım!..

SEBEP NE Kİ DOĞURMASIN

— Doğurmasın...

— Sebep ne ki doğurmasın, bir kadın?

Ya sen her yıl ağaçlardan yemişleri isterken,
Bir ineğin yavrusuna hizmetçilik ederken
Niçin senden türeyecek insanlara düşmansın?...

— Aç kalırlar...

— Sus, söyleme! Bu, nankörlük demektir!

Bak, her yerde bize Hakk'ın nimetleri parıldar,
Solucanlar için bile bu toprakta rızık var.
Bilmez misin dış yaratan ekini de yeşertir?...

Hayır kardeş! «Doğurmasın» deme sakın, var üre!
Çocukların, torunların sığmasınlar bu yere;
Çıplak dağlar hep onların elleriyle şen olsun.

Hazineye en çok senin harmanların bağ (*) versin,
Herkes senin ocağını gariplere göstersiz;
Konuk dolu sofralarla yüreğine zevk dolsun?...

(*) Bağ: Vergi.

BİR DELİKANLIYA

Raif Necdet Beye

Evet gençsin, sen de eski cihanları yıkarsın;
Her gün coşkun bir denizden bir kumsala çıkarsın;
Hatta senin o karanlık gecelerin parıldar,
Sana kışlar zambak açar, seni her şey alkışlar

Evet gençsin, sen de yeni dünyalarda yaşarsın;
Her gün nice doğmayacak çocukları okşarsın...
Belki senin gönlün için hep güzeller çirkindir;
Sana melek kucak açar, seni göğe yükseltir.

Lâkin sen bir uçuruma düşmeyeyim der isen
Biraz alçal o yükselmek istediğin göklerden;
O ruhunu bulutların kucağında uyutma.

Tabiatı büyük tanı; fakat yere: «Dar» deme;
Sevgin için bir yuva yap; fakat melek isteme;
Sen toprağın evlâdısın, bunu asla unutma!...

İ M T İ H A N

Cavit Beye

Bana hocam derdi ki: «Ey sevgili çocuğum,
Sana gülen bu hayat sade oyun değildir;
Zaman, tembel alını bir gün yere eğiltir!...

Şu dünyada her şeyi sen kendinden bekle, um.
Çalışırsan istikbal sana nurlar serpecek,
Mağrur talih gelerek ayağını öpecek!...»

İşte o gün...

Evet bugün, bizim büyük imtihan...
Bugün, benim altın olan emeğime mihenkler;
Bin zahmetle ektiğimi biçme vakti demektir.

Ben bugünün rüyasıyla, ümidiyle yaşadım;
Sıkıntılı geceleri bunlar ile okşadım,
Kırlangıçlı baharların türküsüne dalmadım,
Şu sevimli mektebimden bir gün geri kalmadım.

İşte o gün...

Evet bugün, bizim büyük imtihan...
Bugün, benim bildiğim şey bir hak gibi **istenir**;
Aileme olan borcum bir parçacık ödenir.

Ya sorulan suallere cevap vermez, kalırsam...
Ev halkına hangi yüzle bakarım ben bu akşam?...
Bir insanı hayatından memnun eden hayâdır;
Alın yerde gezmektense yaşamamak evlâdır.

Bildiğimi demekten korkmak niçin?.. Cesaret!
Cevaplarım su gibi gürül gürül akmalı;
Mümeyyizler bir bülbül dinler gibi bakmalı!...

— Evet, evet efendim, edebiyat, fen hikmet...
Epey şeyler öğrendim, her taraftan sorunuz;
Cevaplarım hazırdır, hatta beni yorunuz!...

Ö R S B A Ş I N D A

— Kalk gidelim!

— Hayır oğlum, şimdi benim iş vaktim;
Bak, ben daha ocaktaki demirleri dövmedim.
Mavımtırak alev saçan ocağımın önünde
Şu ak kızıl demirleri dövmek gerek bugün de.

Yalan değil, bu dünyada cennet gibi yerler var;
Lâkin ekmek kazananlar bundan bir tat duyarlar.
Yoksullara bir cehennem gibi gelir her bucak;
Onun için, benden sana öğüt olsun: Çalışmak!..

Evet yavrum, bu dünyada sefa sürmek istersen
Sen de örsün hakkını ver, kolda kuvvet var iken;
İşbaşında biri sana: «Kalk gidelim!» diyince,

Ona de ki: «Bırak beni, şimdi benim iş vaktim;
Ocağımdan başka yerde benim yoktur ümidim
Önce çekiç, alın teri; ondan sonra: Eğlence!...»

FELÂKETLER KARŞISINDA

Bir rüyaymış!... Zira yine, ben zavallı ben değilim;
Baltazar'a alev saçan zalim harfler önündeyim.
Bana öyle geliyor ki mezarımın üstündeyim,
Eski Babil evlâdının talihinde bir sefilim.

Bak, bugün de ben ruhumda cehennemler taşıyorum:
O başım ki tufanı var, bir karanlık gecedeyim;
O kalbim ki cellâdı var, bir demirden pençedeyim;
O dilim ki şekvası (*) var, viranede bir baykuşum.

Ey Türklüğün dertli sazı! Bugün de mi acı figan?
Bugün de mi senin sesin bir hıçkırık olacaktı?
Sara (*) tutan tellerine göz yaşlarım dolacaktı?

Eğer mesut yurdun altın destanını çalamazsan
Benim bahtsız parmaklarım birer kuru dala dönsün;
Seni dahi kurtlar yesin, senin dahi ömrün sönsün!...

(*) Şekvâ: Şikâyet.

(*) Sara: Titreyen.

KANIMI TAŞIYANA

Hayır, asla istemem ki ben seni,
Hatta bir bal arısının dikenini
İğne ucu zehiriyle incitsin.

Bizler ayrı gövdelerde bir canız;
Acımızı bir yürekle duyanız;
Senin kinin benim için aynı kin!

Sen ne vakit yaralansan, ah etsen
Ben güllerden, meltemlerden, her şeyden
Kandan başka hiç bir koku alamam.

O saatta zalim, **vahşi olurum**;
Deniz gibi köpürürüm, **solurum**
Ve içimden bir ses gelir: İntikam!...

Ç O C U K L A R

«Çocuk Şiirleri» şairine

Diyorlar ki: «Bak, ne güzel dem çekiyor şu bülbül;
Bak, bir yerde yetişir mi böyle bir has, sadberk (*) gül?
İkisinden birini seç, hangisi çok güzeldir?
Sana gül mü, şu bülbül mü kendisini sevdirtir?...

Ey çocuklar, ben sizleri onlardan çok severim;
Yüzünüze her gün baksam yine doymaz gözlerim.
Şu dünyada sizler kadar sevecek şey bulamam;
Ah, sizlerden aldığımı hiç bir şeyden alamam.

Onlar ne ki?... Bu toprağın bir çiçeği, hayvanı!
Sizler ise onun büyük bir mahluku, insanı!
Onun viran yerlerini şenletecek evlâdı!

Sizlersiniz, onun ağlar gözlerini silecek;
Sizlersiniz, onun için candan geçip ölecek;
Sizlersiniz, onun aşkı, ümitleri, hayatı...

(*) **Sadberk**: Yüz yapraklı, katmerli.

G Ü N A H K Â R

Ben, bir zindan içindeki mahpuslara benzerim;
Benim dahi ayağымda ağır, paslı demirler...
Benim dahi vücudumu mermer taşlar zehirler;
Benim dahi karanlıkta ılık arar gözlerim.

Nerde bulsam?... Nerdesin sen, ey mübarek teselli
Artık yeter, bu hayali yok et benim önümden;

Ah, kaldırın üzerimden beni döven şu eli!...

Ey masumlar! Şu gök, şu yer, hep kâinat sizindir;
Gülme, sevme, alkış, türkü, ümit, hayat sizindir;
Yalnız bir dar mezar gerek bir günahkâr insana!...

— Hayır, yaşa ve kendini yeni doğmuş birt bil;
Her gün küçük bir hayır yap, yanaklardan yaşlar sil;
Ta ki, senin ruhun dahi bir teselli kazana!...

B A H T İ Y A R L I K

Sefil mahluk, kaygun nedir? O yaşlar ne, gözünde?
 Neden öyle benzin soluk, kan kalmamış yüzünde?
 Bu dünyaya elbet sen de bunlar için doğmadın;
 Başka türlü bir nasibi olmalıdır hayatın!..

— Bahtiyarlık!

— Evet budur, işte bunu ara bul;
 O olanca kuvvetinle bunun için gez, yorul,
 Toprakların altına gir, denizlerde çalkalan,
 Durma, çalış, terle, tırman, dövüş, boğuş, yaralan!..

Kazancınla bir yuva yap, içersine gir, yaşa;
 Orda bütün ruhun ile gülüp oyna sev, okşa;
 Bahtiyarlık türküleri söyle, her gün her gece.

Senin bugün şu döktüğün göz yaşına gelince:
 Bunları da açıklılar, zavallılar için saç!
 Ve onlara bir kardeş ol, yardım eyle, kucak aç!..

KAHRAMANLIK ŞİİRLERİ
ORDUDAN BİR SES

Harbiye Mektebi talebesine

Varsın, bütün yırtıcılar bir olsun;
Varsın, haçlar intikama çağırsın;
Varsın, bütün yüreklere kin dolsun;
Varsın, çanlar: «Ölüm!» diye bağırsın!...

Lâkin bizler yaşıyoruz, ölmedik.

Kanlarımız o saf kan,
Silâh tutan kullarımız o çelik
Bugün dahi her birimiz bir aslan!..

Bil ki senin toprağın
Her zaman hür kalacak,
Ay yıldızlı bayrağın
Bize gölge salacak.

Sen, ninniye duyduğumuz bir yersin;
Hür yaşamak hukukunu verensin,
Nice günler gördüğümüz illersin;
Varlığımız, dirliğimiz hep sensin.

Senin bize hilâfetin, Kur'anın,
Tacın, tahtın emanet;
Devletini kuran Gazi Osman'ın
Ayağının izlerine bin hürmet!...

Bil ki senin toprağın
Her zaman hür kalacak,
Ay yıldızlı bayrağın
Bize gölge salacak.

Mümkün mü ki senin bir öz evlâdın
 Fatih'leri, Yavuz'ları çiğnetsin?
 O yabancı şarkıları, ecdadın
 Ocakları içersinde dinletsin?

Yurdu için boyna kefen takmayan
 Neslimizden değildir;
 Alçak olan, kahpe olan bir insan
 Hür alnını düşmanlara eğiltir.

Bil ki senin toprağın
 Her zaman hür kalacak,
 Ay yıldızlı bayrağın
 Bize gölge salacak.

Biz, hepimiz tatlı cana hor baktık,
 Ninelerden son veda'la ayrıldık,
 Çocukları beşiklerde bıraktık,
 Senin için silâhlara sarıldık.

Ant içtik ki fırkada (*) son sancak,
 Her bölükte son fişek,
 Her neferde son keskin diş, son tırnak,
 Son damla kan sana hizmet edecek.

Bil ki senin toprağın
 Her zaman hür kalacak,
 Ay yıldızlı bayrağın
 Bize gölge salacak.

(*) **Fırka:** Tümen, insar. kalabalığı.

SEN FERYADA BAŞLAYINCA

Ey Türkeli, senin adın bu dünyada en hoş sestir;
Senin fikrin, akla gelen her manadan mukaddestir;
Senin duygun yüreklerin en mübarek sevdasıdır,
Senin derdin beyinlerin en ateşli hummasıdır.

Sen feryada başlayınca: Tamah, gazez hepsi susar;
Muhabbetler senin aziz hukukuna yer hazırlar,
Yanaklara acı veda göz yaşları ağı döker;
Beşiklere, mabetlere, her bucağa yaslar çöker.

Bu saatta alim, cahil, masum, canı bütün millet:
Nutuklarla, şiirlerle, dualarla, bayraklarla,
Altınlarla, demirlerle, yumruklarla, tırnaklarla...

Senin asil hayatına kahramanca hizmet eder
Ve her oğlun can verirken: «Ölüm güzel talihtir!...» der;
Benden senin her fedakâr evlâdına yüz bin hürmet!...

O N A Ö L Ü M

Bir yabancı çehre var ki, kendisinden hiç hoşlanmam;
 Her ne vakit onu görsem, gözlerine bakmış olsam
 Bana karşı iki yılan gözü gibi alev saçar;
 Benim millî gururuma bir zehirli yara açar...

Bilmiyorum, bu gök gözler bana neden böyle hain?
 Onun kaplan ciğerini kabarttıran vahşi bir kin?
 Sanki beni bir vatansız esir gibi tahkir eder;
 Göz açtığım bu toprakları kıskanarak sürmek ister.

Ey atamın huzurunda dize gelen alçak nesil!
 O alnında taşıdığın ejder başlı tunç tolganla
 Çocuk gibi ağladığın devirleri bir hatırla.

Bil ki, benim damarımda kaynayan da irin değil;
 Bir cehennem olmuş olsan seni kanla söndürürüm;
 Her kim benim Türk ruhuma dokunursa: Ona ölüm!...

VATAN TEHLİKEDE

Şu istibdat hükümeti, Türkiye'ye tehlike!...
Bakın, mesut etmek için her şey olan bir ülke,
Her kuvveti maksadına ram eyleyen bir ümmet,
Üç kıtada cihangirce hüküm süren bir devlet...
Şu saatta bir karanlık uçurumun üstünde;

Tüy ürperten bir ölümün önünde!...
Zira mülkte adalet yok, hürriyet yok, hukuk yok;
Hükümette haksızlık çok, ahaliye zulüm çok.

Her bucakta; demir elli istibdat;
Her bucakta: kaplan dişli cehalet;
Her bucakta: ölüm yüzlü sefalet;
Her bucakta: bin inilti, bin feryat!...

İşte size İstanbul ki, tamamıyla eski Bizans, o Babil!
Sarayları kasaphane, mektepleri birer fesat ocağı;
Kışlaları mahpushane, meclisleri birer casus yatağı;
İş başında olanları hep zelil.

Abdülhamit istiyor ki: «Hukuk!» diye haykıracak
üdeba, (*)

Zalimleri şeriatın (*) kılıcıyla devirecek ulema...
Otuz yıldır işlenen zulümleri hep adalet bilsinler,
Tarihini kirlettiği toprağın,
Bir paçavra eylediği bayrağın,
Nahak yere döktürdüğü kanların,
Yaktırdığı canların...

Sorulacak hesabını zihinlerden silsinler.

(*) Üdeba: Edipler, edebiyatla uğraşanlar.

(*) Şeriat: Müslümanlık yasası.

Vükelâsı (*) kendisine Tanrı gibi tapsınlar,
Emredince Peygamberin merkadini (*) **satsınlar**.
Beytullah'a (*) mancınıkla ağır taşlar atsinlar;
Her bir zulmü, fenalığı irkilmeden yapsınlar!...

Şu zavallı millet için Meşrutiyet cinayet...

Adaleti düşünen baş ezilir,
Müsavatı (*) söyleyen dil kesilir;
Hürriyetle çırpınan kalp haindir.
Edebiyat, ilim, sanat, tarih, hukuk hep yasak;
Memlekete yeni talih verecekler kör, çolak...

Onun için hamiyet (*),
Vatan aşkı, millet sözü, bir makale, bir şiir
Bağışlanmaz suçlardır ki, bu uğurda her gence
Vahşileri utandıran türlü türlü işkence:

Zindanlarda bu mazluma zincirler,
Biçareye kızdırılmış demirler,
Biçareye soğuk sular, yumruklar;
Murdar sözler, yumruklar;
Biçareye Marmara'da kanlı kanlı ölümler;
Biçareye hiç bir yerde yapılmayan zulümler!...

İşte size taşralar ki, her bucağı bir harabe, bir mezar!
Köylerinde iniltili kulübeler, örümcekli boş hanlar;
Dağlarında dönmez olmuş değirmenler; soygun vermiş
kervanlar;

Her yerinde yangın, yağma, zulüm var.

(*) **Vükelâ**: Vekiller, Bakanlar.

(*) **Merkat**: Mezar.

(*) **Beytullah**: Kâbe, «Allahın evi» anlamındadır.

(*) **Müsavat**: Eşitlik.

(*) **Hamiyet**: Yurtseverlik, ulusseverlik

Abdülhamit istiyor ki: Vatan için silâhlanan askerler,
Herkes gibi rahat ömür sürmek için doğmuş
olan rençberler..

Kendisinin hayvanlaşmış birer miskin esirleri olsunlar.
Duvarlarda paslı kalan oraklar,
Alevleri gür parlayan ocaklar,
İşsiz, güçsüz, çırılçıplak bir millet,
Şu harabe memleket...

Birçok doymaz tamahlara milyonları bulsunlar.

Valileri Beyütülmal'den (*) avuç avuç çalsınlar,
«Para» diye yetimlerin evlerini yıksınlar,
Asker ırzı gelinleri zindanlara tıksınlar,
Hastaların altlarından döşekleri alsınlar.
Şu biçare millet için bahtiyarlık bir rüya,

Talih demek bir acıklı felâket,
Hayat demek bir sürekli esaret,
Hakkaniyet bir kuru laf, bir yalan;
Her mahkeme, zayıflara zulmeylemeyen bir kuvvet;
Her bir kanun, fakirleri mahkûm eden bir alet.

Onun için bu dünya,
Bir yalancı cennet gibi güzel olan şu vatan
Bir cehenem sayılır ki burda bahtsız hemşeri,
Memurların, ağaların mazlum, âciz esiri...

Bütün yükler bu sefilin sırtında,
Zavalıcık her gün kırbaç altında;
Zavalıcık evsiz, barksız, ocaksız,
Tohumluksuz, topraksız;
Zavallının saban süren karıcığ ekmeksiz;
Zavallının körpe kuzu yavruları gömleksiz!..

(*) **Beytülmal**: Eskiden devlet hazinesine verilen ad.

Vatandaşlar, hür ve mesut ömür sürmek bir hakken,
Esir olmak, mazlum olmak, sefil olmak bu neden?..
Bu milletin çektiği ne?. Bu istibdat ne demek?..
Bir hamiyet göstermezsen vatan elden gidecek.
Kanlarımız kurudu mu? Kollarımız çomak mı?

Vazifemiz hayvan gibi durmak mı?...

Hayır, hayır... Fedailik gömleğini giyerek,
Yüksek sesle: «Meşrutiyet, yahut ölüm!» diyerek

Hürriyetin bayrağını açalım,
Zalimlerin önlerine çıkalım,
İstibdadı temelinden yıkalım;
Bu uğurda kanımızı saçalım!...

YURDUMUZUN İNİLTİSİ

Milletime

Bir vakitler yedi iklim, dört bucak
Benim keskin kılıcımdan titrerken...
Bugün böyle hayvan gibi horlanmak,
Zincirlere hazırlanmak, Bu neden?

Neden, neden kölem olan milletler
Bana demir vursunlar?
Hazineme haraç veren devletler
Harabeme saltanatlar kursunlar!...

Reva mı ki toprağım
Devletimden alınsın?
Başta gezen bayrağım
Çamurlara çalınsın?..

Şu göğsümde ağlayan
Beşiklere merhamet!
Kara yaslar bağlayan
Türbelere riayet!. (*)

(*) **Riayet:** Saygı.

Ben hiç bir gün bu zillete düşmedim.
 Hani benim o Orhan'ım, (*) Halil'im (*)?
 Hani benim o Turgut'um, (*) Zembili'm (*)?
 Hani benim o Köprülü'm, Reşit'im (*)?..

Ah, ne oldu, bozuldu mu eski kan?
 Uyuştu mu yürekler?
 Kalmadı mı aslan pençe bilekler?
 Yok mu beni kurtaracak kahraman?..

Reva mı ki toprağım
 Devletimden alınsın?
 Başta gezen bayrağım
 Çamurlara çalınsın?..

Şu göğsümde ağlayan
 Beşiklere merhamet!
 Kara yaslar bağlayan
 Türbelere riayet!

(*) **Orhan**: Osman beyin oğlu. Osmanlı İmparatorluğunun 2 nci Padişahı.

(*) **Halil**: Çandarlı Kara Halil Paşa Birinci Murat zamanında Osmanlı İmparatorluğunun askerlik ve Maliye işlerinin örgütlenmesinde büyük hizmetler görmüştü.

(*) **Turgut**: Ünlü Türk denizcisi Turgut Reis.

(*) **Zembili**: Şeyhülislâmlık etmiş olan Zembili Ali Efendi.

(*) **Köprülü**: Köprülü Mehmet Paşa.

(*) **Reşit**: Büyük Reşit Paşa.

YA GAZİ OL, YA ŞEHİT

Yurdumun dişi aslanlarına

Haydi yavrum! Ben seni bugün için doğurdum,
Hamurunu yiğitlik duygusuyla yoğurdum;
Türk evlâdı o dur ki, yurdu olan toprağı
Ana ırzı bilerek yad ayağı bastırtmaz,
Bir yabancı bayrağı
Ezan sesi duyulan hiç bir yere astırtmaz.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım;
Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım!..
Haydi oğlum, haydi git;
Ya gazi ol, ya şehit!..

Haydi yavrum! Köyüne, nişanına veda et;
Sabanını, tarlanı, her şeyini feda et;
O silâha sarıl ki, böyle günde bir erkek
Bu dualı demirden başka bir şey kullanmaz;
Bunu tutan bir bilek
Köleliğin uğursuz zincirine uzanmaz.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım;
Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım!
Haydi oğlum, haydi git;
Ya gazi ol, ya şehit!..

Haydi yavrum! kendine sen de: «Yiğit er!» dedir;
Büyüdüğün gaziler ocağına can getir.

O cenkleri kazan ki, senin büyük Türk adın
Yedi iklim, dört bucak içersine ün salsın.

Beş yüz yıllık ecdadın
Kabirlerde titreyen kemikleri öç alsın.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım;
Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım!

Haydi oğlum, haydi git;
Ya gazi ol, ya şehit!..

Haydi yavrum! bugün de dertli ninen ağlasın;
Ayrılığın oduyle yüreğini dağlasın.

O yaşları saçsın ki, senin aslan göğsünde
Benim kanlı göz yaşım düşman için kin olsun;

Kara yerin yüzünde
Ayağının bastığı dağlar, beller leş dolsun.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım;
Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım!

Haydi oğlum, haydi git;
Ya gazi ol, ya şehit!...

BENİM RÜYAM

**Türklüğün ateşli hatibi
Hamdullah Suphi Beye**

Varsın, vahşi tabiatın zelzelesi, tufanı
En şerefli sarayları, mimberleri (*) devirsin;
Varsın zalim kayserlerin (*)
En kuvvetli bilekleri, gövdeleri kemirsin.

Ben doğacak dünyaları bir sert kaya üstünden
Amerika kâşifinin gözleriyle görürüm;
«Milletleri gömdük!» diyen asırların önünden
Girdapları (*) tahkir eden yıldız gibi yürürüm

Benim rüyam bir küçücük yaprağını soldurmaz;
O, başlara çelenk olan yeşil defne dalıdır;
Karlar, buzlar içersinde zümrüdünü parlatır.

Ben oyum ki, tellerini haykırttığım millî saz
Beş bin yıllık mermerlere, kemiklere can verir
Ve bir fatih kılıcından büyük zafer gösterir.

(*) **Mimber:** Camilerde hatiplerin hutbe okuduğu yer.

(*) **Kayser:** Eskiden Roma, Bizans ve Alman İmparatorlarına verilen unvan.

(*) **Girdap:** Su çevirisi, anafor.

TABIAT VE HAYAT ÜSTÜNE ŞİİRLERİ

YA ÖLÜRSEM NE YAPARLAR?

Diyordu ki: «Sen çıkınca bilir misin ne olur?
Ardın sıra: «Baba, baba!» diye seni çağırır;
Yüzükoyun yere düşer, acı acı haykırır,
Her gün böyle hıçkırıklar içersinde boğulur.»

Ya ölürsem ne yaparlar?... Ah yine mi bu baykuş?...
Çık beynimden ey Azrail kıyafetli düşünce!
Pençe atma, yüreğinde ümit dolu bir gence;
Bırak beni, bak, her yavrum bir kanatsız küçük kuş!..

Ey Allahım, dizlerime, kollarıma kuvvet ver;
Yürüyeyim, beni tutan şu sokaktan kaçayım;
Bir kırlangıç kuşu gibi kanatlanıp uçayım.

Şu bugünkü dövüşte de düşmeyerek yaşayım;
Bu akşam da, alnımda ter, evciğıme koşayım;
Ta ki benim o sevgili çocuklarım gülsünler!..

YAVRUMUN MEZARINDA

Bir sert rüzgâr esse idi, ovaların yüzünde,
Sanırdım ki benim körpe fidanımı sökecek;
Elmas yaşlar parlasaydı, o gök elâ gözünde,
Sanırdım ki yanağının güllerini dökecek.

Ömrün uzun yıllarını ona pek az bulurken
Kanatından yaralanmış bir kuş gibi yıkıldı;
Üzerine sıkı sıkı bastırdığım göğsümden
Ayrılarak şu dar, soğuk kabr içine tıklandı.

Zalim ölüm, ummadığım bir saatta benim de
Hayatımın sevincini, ümidini hep aldı;
Birçok acı düşünceler... İşte bana bu kaldı!...

Bir örülmüş mezar gibi ıssız kalan evimde
Benim dahi üzerimde onu örten şu mermer;
Beni dahi kemirmede onu yiyen şu aç yer!...

G E M İ C İ

Evet, bora başlayınca, soluğanlı bir deniz
 Kuduz gibi köpük saçar, çılgın gibi haykırır;
 Sert rüzgârla iki yana bocalayan gemimiz
 Beşik gibi ırgalanır, çocuk gibi bağırır.

Böyle kara saatlarda bir uğursuz kuruntu
 Bana bütün ufuklarda kasırgalar sezdirtir;
 Yüreğimi çarpındıran ölüm yüzlü bir korku
 Hayalimin karşısında cenazeler gezdirtir.

Ben o zaman şöyle derim: «İşte sana iki yol.
 Birisinin üzerinde; Dalga, köpük, taş, duman;
 Öbürünün arkasında: Körfez, kara, ev, vatan!»

Sen bir ateş önündeki asker gibi erkek ol
 Nice kanlı günler gören bayrakları hatırla
 Ve kendini ilkin cenge, sonra fethetme hazırla!»

F E N E R

Sen her gece o yalçın kayalığın üstünden
Dumanlara kırmızı alevini saçarsın,
O canavar ağızlı girdapların önünden
Gemilere selâmet yollarını açarsın!...

Demezsin ki: «Bunların içlerinde kimler var?»
Felâkete düşenler, senin için hep insan;
Tehlikeler önünde: «Yardım!» diye haykıran
Herkes senin o büyük yüreğini yaralar.

Senin asil bir aşktan doğmuş olan alevin
Vicdan kadar güzeldir,
Garip kalan ruhlara uzanıcı bir eldir;
Sen bu elle hayatlar kurtarmaklık istersin.

Demir zırhlı üstünde, alnı yanık bir asker,
Dalgalardan rızkını isteyen bir balıkçı,
Kürekleri kırılmış bir ihtiyar kayıkçı...
Hepsi senin o aziz yıldızınla gülümser;
Dudaklarda necatın ümidini titretir.

Birçok yaşlı ufuklar,
Birçok zayıf kadınlar, birçok sefil çocuklar,
Göz yaşları, rüyalar ve dualar senindir.

Sen her gece, o yalçın kayalığın üstünden
Dumanlara kırmızı alevini saçarsın,
O canavar ağızlı girdapların önünden
Gemilere selâmet yollarını açarsın!...

B A L I K Ç I

Babamın aziz hatırasına

- Babacığım, terlemişsin, gel, terini sileyim!
— Sil bakayım benim güzel, merhametli meleğim.
— Nerde kaldın?

— Denizdeydim, bugün sular azgındı,

O her zaman küreğime boyun eğen akıntı

Çılgın akan bir sel gibi öfkesini artırdı;

Beni epey uğraştırdı, ter içine batırdı.

— Yarın dinlen...

— Ya sizlere kimler ekmek getirir?

Hangi komşu bir küçük tas sıcak çorba yedirir?

Olmaz yavrum, her gün gibi yarın dahi giderim;

Çalışarak Yaradan'dan size rızık isterim.

Demek bana yüreciğin acıyor ha?... Hey çocuk!

Biz küçükten mayamızı terler ile yoğurduk,

Bugüne dek ne boralar içersinde çalıştık;

Sen üzülme yavrucuğum, biz zahmete alıştık.

Biz sefiller, çok vakitler bir parasız kalırız;

O kadar ki yorgan, döşek satıp ekmek alırız.

Lâkin Allah yine bizi esirgemiş, kayırmış,

Biz kullara sizler gibi teselliler ayırmış.

Evet bana tesellisin, zira ki ben her gece

Kulübemin eşiginden içeriye girince:

Senin bana bir gülüşün her derdimi uyutur;

Ah seninle yorgun gönlüm çektiğini unutur!...

Ö L Ü K A F A S I

Filozof Rıza Tevfik Beye

Bir tarlada geziyordum; ayağıma katı bir şey takıldı;
Baktım: Kemik; dikkat ettim: Bir insanın kafasının
kemiği.

Lâkin aç yer, şu parçası kalan başı öyle yiyip emmiş ki,
Bilinmiyor kimin başı, bilinmiyor hangi asrın evlâdı?

Kara toprak içersine düşen her şey bir yığın kül oluyor;
Gûya ki bir kasırga var; bunu ona, onu buna katıyor.
Bir el var ki çürük kefen parçasını çiçek yapıp atıyor:
Evet hayat bir taraftan boşalıyor, bir taraftan doluyor.

Kim bilir ki, şu faninin vücudundan bugün bizde neler
var?

Belki onun kemikleri şimdi senin gözlerinde parıldar,
Belki benim şu sıtmalı dudağımın ateşleri onundur.

Her şey böyle, hatta bizim dünyamız da bu baş gibi
olacak;
Bir gün hayat tükenecek, yalntz cansız gıranitler kalacak,
Her zerresi bir âleme dağılacak; zira bu bir kanundur!...

Z A V A L L I K A Y I K Ç I

Şu kayıkçı, kötü yerde yakalanmış boraya;
 O, şu sığın önlerinde, epey vakitten beri
 Dalgalarla dövüşüyor. gelemiyor ileri.

Yazık, yazık, kendisini atamazsa karaya.
 Bu geceden başlayarak bir ev halkı bunalır;
 Kuru toprak üzerinde beş altı can aç kalır.

Batı yeli, su yüzünü altüst eden bu çılgın,
 Yılan gibi ısıklarla ağı gibi esiyor.
 Koca koca vapurların yollarını kesiyor.
 O kayığın atıldığı bir yosunlu taşlığın

Açığında dalgacıklar büyüyor,
 Şahlanarak gökyüzünden uçan kuşu kapıyor,
 Uğrağına ne gelirse dövüyor,
 Uğuldaya uğuldaya kıyılara çarpıyor.

Babacığım, Tufan olsa şu şimdiki fırtına,
 Sen Nuh gibi gönül bağla, merhametli Tanrı'na.
 Ancak, sen de biraz daha kuvvetini al ele;
 İşte, işte, uzak değil; yüz adım yok iskele.

Biçarede renk kalmamış, ak pak olmuş bet beniz,
Can çekilmiş, kuvvet bitmiş, buz kesilmiş el, ayak.
Vah zavallı! kürekleri tutamıyor atacak.

Ah, bütün gün insanları çekip yutan şu deniz
Buna dahi ne bir baba, ne de zayıf diyecek;
Sefilciği haykırttıra haykırttıra yiyecek!

Hain deniz, o büsbütün azgınlaşan canavar,
Bu kayığın üstüne de birkaç dalga atıyor;
Artık kayık çalkanmıyor, suya doğru batıyor.
İçindeki bahtsız insan, o altmışlık ihtiyar
Kürekleri bırakarak elinden

Kıyılara: «Can kurtarın!» diye feryat ediyor.

Sular onun vücudunu çekerken
Boğuk boğuk haykırıyor, dibe doğru gidiyor!...

Kanlı mahlûk, senin her gün kemirdiğin topraklar
İçersinde birçok insan kemiğiyle eti var.
Sen mideni bunlar ile doyururken, beslerken
Ne çıkacak şuncağızın vücudunu yemekten?...

— Ey kardeşler! borç değil mi herkese,
Kulak vermek, yardım etmek şu sese?...

— Hava çok sert. ağu gibi esiyor;
Vapurların yollarını kesiyor!...

BİLİM ÜSTÜNE ŞİİRLERİ

İ L İ M

Kuvvet akla geçtiğinden beridir ki, her davaya bakıldı:
İnsan nedir? Anlaşıldı, adaletin meşalesi yakıldı;
Hakikatler ele geçti, sefaletin gırdabına inildi;
Talih adı değişerek arzu oldu, sırra ilim denildi.

İlim, ilim!... Bu ses nerden yükselmişse ora mesut
olmuştur;

Mazlum arzın hayatını düşünücü alınlarla dolmuştur;
Burda sefil tabiattan, insanlıktan hukukunu almıştır;
İnsan için yalnız bir şey: İstikbali fethetmek kalmıştır!

Her şey ilimin değil midir? Şu Japonya acep kimin eseri?
Elli yılda, ona böyle bir hayatı veren kimin elleri?
Besbelli ki bu şey büyük Arşimed'in aradığı noktadır.

Bizim dahi vatanımız bu noktadan ileriye gidecek,
Dehasının saçacağı mahsullerle Garbı hayran edecek;
Gördüğümüz o rüyalar, o ümitler yalnız, yalnız bundadır!.

P A R A

Diyorlar ki: «Altın sarı bir yılanıdır, vicdanları ısırır.»
Güzel bir laf!.. Lâkin hayat kavgasıyçin bu silâhı isteriz;
Bu oldukça, her ejderha, hatta talih üzerine gideriz;
Öyle işler görürüz ki, zaman bize: «Alkış!» diye haykırır.

Yoksulluklar: memlekete tehlikedir, hamiyeti ağılatır;
Zira bu hal asil eli bir canavar pençesine döndürür;
Yapacağı yangınlarla mabetlerin çerağını söndürür
Ve o melun yarasını yabancılar bayrağıyla bağlatır.

Evet aziz vatandaşlar, bu hakikat sizce dahi bilinsin!
Artık buna kin bağlamak itikadı gönlünüzden silinsin;
Ta ki bize her yerden çok lâzım olan bu madenle mülk
dolsun.

Şu kadar ki, elinizi uzatırken, yalnız şundan sakının:
Bu gözleri kamaştıran parlak şeyde kan bulaşık olmasın;
Bir hak gibi parıldasın, bir lekesiz alın gibi saf olsun!..

G Ü T E N B E R G

İbrahim Müteferrika'ya

Millî diller, o vakitler bütün Garp bunu tahkir ederdi;
 Dudaklarda Aristo'nun Latince tefsirleri gezerdi;
 Şakirt, ilmi papazların ağzından öğrenmeye giderdi;
 Fikirleri, zincirleri çözülmez muammalar ezerdi.

Bu asırda sen dualar, resimler basmak için çalıştın;
 O amele gömleğinin altında çok geceler aç yattın;
 Asaletli ellerini dilenci zilletiyle uzattın;
 Fakat bir gün bu acıklı perdeyi kapatmaya çalıştın.

Birdenbire geniş, erkek alnını gurur ile kaldırdın;
 Sanatların esrar dolu ufkuna gözlerini daldırdın;
 Bir icadı, miknatışlı dehana bir çöp gibi ram ettin.

Avrupa'ya maarifi, millî dil enkazıyla kurdurttun;
 Milletleri aynı hayat önünde hulya ile durdurttun;
 Ancak yine sen, o perde altında, bir ekmeğe hasrettin.

TOKER «100 BÜYÜK EDİP VE ŞAİR» DİZİSİ:

(Millî Eğitim Bakanlığınca tavsiye edilmiştir.)

MEHMET ÂKİF, Ahmet Kabaklı	15.—
YUNUS EMRE, Ahmet Kabaklı	15.—
MEVLÂNÂ, Ahmet Kabaklı	15.—
SÜLEYMAN ÇELEBİ, Ahmet Kahraman	10.—
DEDE KORKUT, M. Necati Sepetçioğlu	10.—
TÜRK DESTANLARI, M. Necati Sepetçioğlu	10.—
FUZÛLÎ, Doç. N. Hacıeminoğlu	10.—
KARACAOĞLAN, Tahir Kutsi	10.—
ÖMER SEYFETTİN, Yalçın Toker	10.—
MEHMED EMİN YURDAKUL, Yüksel Yazıcı	10.—
ZİYA GÖKALP, Hasan Tuncay	10.—
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR, A. Tanrikulu	10.—
DADALOĞLU, Tahir Kutsi	10.—
NEDİM, Attilâ Özkırımlı	10.—
TÜRK TİYATROSU, Hilmi Kurtuluş	10.—
ABDÜLHAK HAMİD TARHAN, Sakin Öner	10.—
HALİT ZİYA UŞAKLIGİL, Cemil Yener	10.—
MUALLİM NACİ, Abdullah Uçman	10.—
SAİT FAİK, Mahmut Alptekin	10.—
TÜRK HALK ŞİİRİ ANTOLOJİSİ, Tahir Kutsi ...	10.—
AHMET HAŞİM, Attilâ Özkırımlı	10.—
KEMALETTİN KAMÛ, Necmeddin Esin	10.—
HALİDE EDİP ADIVAR, Doç. Dr. İnci Engünün ...	10.—
CENAP ŞAHABETTİN, Ahmet Özdemir	10.—
KÖROĞLU, Tahir Kutsi	10.—

★ 20 Lira